

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	- 1
1 Inleiding	- 2
2 Theorie	- 5
2.1 Toelichting kernbegrippen	- 5
2.2 Hoe zit aan- en aftreden van bewindspersonen in elkaar?	- 7
2.3 Redenen om af te treden	- 8
2.4 Bevindingen eerder onderzoek	- 9
3 Hypotheses en operationalisatie	- 13
3.1 Algemene karakteristieken	- 13
3.2 Persoonlijke karakteristieken	- 15
3.3 Overige variabelen en filters	- 19
4 Methoden en technieken	- 21
4.1 Dataverzameling	- 21
4.2 Dataverwerking	- 21
5 Achtergronden en aftredens bewindslieden	- 24
5.1 Soorten aftredens	- 24
5.2 Individuele karakteristieken	- 26
6 Resultaten	- 30
6.1 Hypotheses en deelvraag	- 30
6.2 Survivalanalyse	- 41
6.3 Empirische conclusie	- 45
7 Conclusie	- 47
Literatuur	- 49
Bijlage 1 - Cox Survival Regressie inclusief variabele 'Moties'	- 50
Bijlage 2 - Cox Survival Regressie exclusief variabele 'Moties'	- 51
Bijlage 3 - Box plot van de gemiddelde leeftijd van ministers en staatssecretarissen bij aantreden	- 52

1 Inleiding

November 2008, na veelvuldig in het nieuws te zijn geweest, is de politieke situatie van minister Vogelaar 'onhoudbaar' geworden en treedt zij af. Een maand later treedt staatssecretaris Aboutaleb af om burgemeester van Rotterdam te worden. Collega van beiden, staatssecretaris Van der Knaap had een klein jaar eerder het blauwe pluche al verruild om burgemeester van Ede te worden. Dit zijn voorbeelden van voortijdige aftredens van bewindslieden in het prille bestaan van Balkenende IV. Waarom hebben deze bewindslieden Den Haag verlaten? Is dit eerder uitzondering dan regel en welke kenmerken hebben deze mensen die voortijdig hun ambt verlaten?

In de pers bestaat al enkele jaren het beeld dat bewindslieden aan het pluche gekleefd zijn, dat zij in de regel hun ambtstermijn uitzitten en dus niet voortijdig hun post verlaten. Voormalig minister en bijzonder hoogleraar Ed van Thijn sprak in navolging van Jan Marijnissen zelfs van een 'sorry democratie', waarin bewindslieden nadat zij, of het ambtelijk apparaat waar zij (politieke) verantwoordelijkheid voor dragen, in opspraak was geraakt zich met slechts een excuus er vanaf konden maken (Van Thijn e.a., 1998: p. 15).

Wanneer gekeken wordt naar de politieke periode vanaf kabinet Beel 1 (1946) tot het heden, dan leert deze periode ons dat 106 van de 717 bewindslieden voortijdig vertrokken zijn. Dit komt neer op een percentage van bijna 15 procent, met andere woorden, één op de zeven bewindslieden treedt voortijdig af. Met deze getallen in het achterhoofd is te zeggen dat voortijdig aftreden een regelmatig terugkerend verschijnsel is, het biedt echter geen verklarende factor voor deze voortijdige vertrekken.

Minister Vogelaar en haar aftreden is reeds genoemd, enkele jaren eerder is ook staatssecretaris Ter Veld afgetreden. In beide gevallen hebben we te maken met een vrouwelijk lid van de Partij van de Arbeid. Is het dan ook zo dat vrouwen door de bank genomen een grotere kans hebben op een voortijdig vertrek of heeft het niets met geslacht te maken maar juist met het feit dat zij beiden namens de PvdA in het kabinet zaten? Aboutaleb en Van der Knaap zijn al genoemd maar ook voormalig staatssecretaris Cohen heeft zijn ambt in Den Haag verruild voor een burgemeesterschap. Zijn het dan toch vooral mannen die voortijdig aftreden of heeft dit eerder te maken met het feit dat de bewindslieden een bepaalde leeftijd hadden bereikt en besloten een ander carrièrepad na te streven?

Het voortijdig aftreden van bewindslieden is, zoals uit het bovenstaande stuk blijkt, dus geenszins een uitzondering op de regel maar veeleer iets dat met grote regelmaat voorkomt. Ondanks het feit dat we te maken hebben met een regelmatig terugkerend ‘verschijnsel’ is er vreemd genoeg, in Nederland, nooit onderzoek gedaan naar het verklaren van welke factoren de kans op het voortijdig individueel aftreden van een bewindspersoon beïnvloeden.

Het doel van dit onderzoek is de hierboven beschreven wetenschappelijke lacune te verhelpen door antwoord te geven op de onderstaande onderzoeksvraag:

Welke factoren zijn van invloed op het voortijdig aftreden van een bewindspersoon?

Twee belangrijke begrippen passeren de revue in de bovenstaande vraag; voortijdig aftreden en bewindspersoon. Bewindspersonen zijn leden van het kabinet, ofwel wanneer gesproken wordt over bewindspersonen gaat het om ministers en (hun) staatssecretarissen. Met voortijdig aftreden wordt in dit onderzoek een voortijdig individueel opstappen van een minister of een staatssecretaris bedoeld. Een meer uitgebreide uitwerking van deze begrippen is terug te vinden in Hoofdstuk 2. Voor dat de opzet van dit onderzoek beschreven zal worden, is het belangrijk een verschil op te merken tussen de aftredens van Vogelaar en Ter Veld enerzijds en ondermeer Aboutaleb en Cohen anderzijds. Bij eerst genoemden is sprake van politici die zich niet staande hebben weten te houden in Den Haag. Dit terwijl het aftreden van onder meer Aboutaleb, om een burgemeesterschap van een grote stad te aanvaarden, beschouwd kan worden als een promotie. Alleen uit deze voorbeelden blijkt al dat er duidelijke verschillen zijn tussen voortijdige aftredens. Omdat er weinig bekend is over politieke voortijdige aftredens ligt de focus van dit onderzoek op het al dan niet voortijdig aftreden. Er wordt dus gekeken naar hoe lang bewindslieden op het pluche zitten en niet expliciet of zij tijdens deze periode ook een goede politicus waren.

Dit onderzoek is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 wordt beschreven hoe staatsrechtelijk het aanstellen en het eventueel ontslag van een bewindspersoon in zijn werk gaat. Vervolgens zal worden gekeken naar wat vooralsnog bekende redenen zijn voor een voortijdig aftreden en wat eerder onderzoek in het buitenland ons leert over het voortijdig aftreden van bewindspersonen aldaar. Het derde hoofdstuk bevat een opsomming van de geformuleerde hypotheses en hoe deze hypotheses in het onderzoek geoperationaliseerd zijn. Een beschrijving van hoe het onderzoek daadwerkelijk gedaan is, welke informatie gebruikt is en welke keuzes gemaakt zijn bij het verwerven van de data, wordt in hoofdstuk 4, Methoden en Technieken, beschreven.

Hierop volgend zal in hoofdstuk 5 een algemene beeld worden geschetst van wie nu precies deze bewindspersonen zijn. Dit bevat een overzicht van de achtergronden en de aftredens van de bewindspersonen.

Na de beschrijving van de methoden, hypothesen en de deelvraag volgt in hoofdstuk 6 de daadwerkelijke analyse en zullen de uitkomsten worden beschreven en de hypothesen en deelvraag worden getoetst.

Het doel van dit onderzoek is de wetenschappelijke lacune die nog bestaat over de verschillende factoren die een rol kunnen spelen bij een voortijdig vertrek van een bewindspersoon in te vullen. Met behulp van deze bevindingen kan in eerste instantie geanalyseerd worden waarom sommige in het verleden gemaakte keuzes voor het aanstellen van bewindspersonen onverstandig waren. Deze bevindingen kunnen er toe leiden dat een profiel geschetst kan worden van een bewindspersoon die – gezien zijn karakteristieken – geen grote kans heeft om voortijdig af te treden. In een politieke situatie die vraagt om stabiliteit kan een zelfde bezetting en verdeling van de functies binnen het kabinet bijdragen aan de zekerheid en zodoende de politieke stabiliteit van het kabinet. Een aftreden, om welke reden dan ook, kan zorgen voor een verminderde stabiliteit door het simpele feit dat de samenstelling is veranderd. Zodoende is het interessant te onderzoeken welke kenmerken een minister heeft die niet snel zal aftreden.

Met dit onderzoek wordt niet geprobeerd een beschrijving te geven van wat een goede politicus is of hoe een politicus zich dient te gedragen om niet voortijdig af te treden. De focus ligt bij de verschillende karakteristieken van de bewindspersonen door de tijd heen, karakteristieken waar de bewindspersonen in kwestie veelal geen invloed op uit kunnen oefenen.

2 Theorie

In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk wordt een uitwerking gegeven van de twee centraal staande begrippen in dit onderzoek: voortijdig aftreden en bewindspersonen. In de hierop volgende paragraaf wordt een beschrijving gegeven van de staatsrechtelijke component van aftredens. Hier wordt gekeken naar de relevante formele procedures aangaande installatie en aftreden van bewindspersonen. In paragraaf 3 wordt een uiteenzetting gegeven van de vier categorieën waarin alle aftredens van bewindspersonen zijn te verdelen. De vierde en laatste paragraaf van dit hoofdstuk bestaat uit een beschrijving van de reeds bekende theorie aangaande het aftreden van bewindspersonen en welke factoren van verklarende kracht bleken te zijn.

2.1 Toelichting kernbegrippen

Voortijdig aftreden

Er zijn verschillende vormen van voortijdig aftreden van een bewindspersoon te benoemen. De onderstaande beschrijving zal zich beperken tot de voornaamste drie en deze zullen kort worden toegelicht.

De eerste vorm van aftreden noem ik de *reguliere* vorm van aftreden. Een bewindspersoon heeft het volledige ambtstermijn, ofwel de volle vier jaar, uitgezeten en maakt nu plaats voor de nieuwe verkiezingen. Het is uiteraard mogelijk dat de bewindspersoon in kwestie nogmaals plaats neemt in een kabinet. Een voorbeeld hiervan is ondermeer minister Brinkman in kabinet Lubbers I.

De tweede vorm van aftreden is een *collectief* aftreden. Dit is op te delen in twee vormen. In de eerste plaats kan gedacht worden aan een Minister-president die het ontslag van zijn kabinet aanbiedt, aan onze Koningin. Een voorbeeld hiervan is kabinet Balkenende I. De tweede manier van een collectief aftreden is als niet het gehele kabinet maar een fractie hieruit opstapt. Een voorbeeld hiervan is het opstappen van de D'66 fractie in kabinet Balkenende II. Het aftreden van ministers Bomhoff en Heinsbroek valt hier niet onder. Ondanks dat beide LPF ministers wegens een intern conflict gelijktijdig besloten op te stappen, stapte niet de hele fractie op. Zo bleven minister De Boer en Nawijn in het kabinet zitten.

De derde variant is die van een *individueel voortijdig* aftreden. Het volledige ambtstermijn is niet volbracht en het kabinet blijft zitten, maar een bewindspersoon stapte 'individueel' op. Individueel

betekent hier dus dat het kabinet niet in zijn geheel opstapt en dat het vertrek ook niet gepaard gaat met het opstappen van de rest van de eigen fractie. Het opstappen van Ministers Donner en Dekker gebeurde dan wel samen maar zal ik om bovenstaande reden dan wel scharen onder individueel voortijdig aftreden.

Bewindspersoon

Met bewindspersonen worden leden van het kabinet bedoeld. Het Nederlandse kabinet bestaat uit alle ministers van de zittende regering, inclusief hun staatssecretarissen. Verschil tussen beide is dat een minister deel uitmaakt van de regering en leiding geeft aan een (deel van een) ministerie en dat een staatssecretaris een politieke functionaris is met een eigen beleidsterrein. Laatstgenoemde heeft bijvoorbeeld geen stemrecht in de ministerraad, hij is hier zelfs enkel bij aanwezig wanneer het zijn beleidsterrein aangaat, in tegenstelling tot de minister uiteraard. Uitzondering hierop is de staatssecretaris van Europese Zaken.

Aangaande dit onderscheid is het volgende artikel uit het AWB relevant "Een staatssecretaris treedt in de gevallen waarin de minister het nodig acht en met inachtneming van diens aanwijzingen in zijn plaats als minister op. De staatssecretaris is uit dien hoofde verantwoordelijk, onverminderd de verantwoordelijkheid van de minister" (Visser, 2008: p. 200). Dit is belangrijk om a) de wettelijke relatie aan te geven tussen minister en staatssecretaris en b) een onderscheid te maken tussen beide. De 'eigen verantwoordelijkheid' betekent dat eventuele politieke consequenties voor het gedrag van een minister niet automatisch gelijk zijn aan de consequenties voor de staatssecretaris en vice versa (Visser, 2008: p. 200).

Naast bovengenoemd onderscheid dient ook een staatsrechtelijk onderscheid te worden gemaakt tussen de interne en externe rol van de staatssecretaris. De externe rol is ten opzichte van de Kamer. In deze rol draagt de staatssecretaris de volledige ministeriële verantwoordelijkheid. Tegelijkertijd draagt de staatssecretaris zijn verantwoordelijkheid 'met inachtneming van' de aanwijzingen van zijn minister. (Visser, 2008: 208).

De verhouding tussen minister en staatssecretaris betreft de interne rol waarbij sprake is van ondergeschiktheid van de staatssecretaris. Dit betekent dat het handelen van een staatssecretaris anders kan zijn dan hijzelf zou hebben gewild (Visser, 2008: p. 209).

Een belangrijke, voor dit onderzoek relevante, overeenkomst tussen ministers en (hun) staatssecretarissen is dat voor beide de vertrouwensregel van toepassing is. In Nederland is deze regel ongeschreven wat in de praktijk kan leiden tot onduidelijkheid over de exacte formulering. De voorkeur wordt veelal gegeven aan de 'negatieve formulering': "Pas wanneer afwezigheid van

vertrouwen blijkt (wantrouwen), dient een minister of een kabinet op te stappen” (Burkens e.a., 2006; 233).

2.2 – Hoe zit aan- en aftreden van bewindspersonen in elkaar?

De Nederlandse regering wordt gevormd door de Koning en de ministers en/of staatssecretarissen. Veelal wordt gesproken van een kabinet, dit duidt op het geheel van de op enig moment zittende ministers en staatssecretarissen, ofwel het geheel van politici binnen de regering (Burkens e.a., 2006: p. 221). In deze paragraaf wordt gekeken naar het formele moment van aan- en aftreden van bewindspersonen. Hierbij zal het proces van het kiezen van een (in)formateur en het voorbereidende werk voor een formatiepoging buiten beschouwing worden gelaten, het draait in dit onderzoek immers om voortijdig aftreden.

Bij het beschrijven van deze processen wordt de draad opgepakt nadat een geslaagde formatiepoging heeft plaatsgevonden. De beoogde Minister-president doet een voordracht aan het staatshoofd waarin het kabinet, zoals bedacht bij de formatiepoging, wordt gepresenteerd. Vervolgens worden al deze bewindspersonen officieel benoemd door de Koning, onder contraseign van de nieuwe Minister-president. Dit is het moment waarop sprake is van officiële beëdiging van het kabinet en dus van alle inzittenden. Dit is belangrijk daar voor de bewindspersonen die vanaf het begin af aan bij het kabinet zitten omdat dit het moment is waarop de ‘teller’ gaat lopen met het oog op opgedane ervaring in het kabinet. Hierover zal in 3.2 meer verteld worden.

Nu sprake is van een operationele regering kan het ook voorkomen dat een bewindspersoon of een heel kabinet besluit af te treden. Wanneer een individuele minister of staatssecretaris het vertrouwen van de Kamer verliest, is hij genoodzaakt zijn ontslag aan te bieden aan de Koning. Wanneer we te maken hebben met een kabinetscrisis, dan biedt de Minister-president namens het Kabinet ontslag aan de Koning aan. Op dit moment van ontslag aanbieden, is een minister of een regering nog niet daadwerkelijk afgetreden. Feitelijk zit een Kabinet of een individuele bewindspersoon op dit moment in dezelfde situatie als wanneer net 2^e Kamer verkiezingen zijn geweest en sprake is van een demissionair Kabinet. Zowel wanneer sprake is van een demissionair Kabinet als van een Kabinetscrisis (met ontslagaanbod als gevolg) wordt aan het kabinet veelal verzocht “al dat gene te blijven verrichten dat zij in het belang van het Koninkrijk noodzakelijk achten” (Visser, 2008: p. 239). Wanneer een individuele bewindspersoon zijn ontslag aanbiedt en er nog niet direct een opvolger klaar staat, wordt dit individu hetzelfde verzocht. In beide gevallen is het gebruikelijk dat dan slechts de lopende zaken en die zaken die geen uitstel dulden worden behandeld. Dit gebeurt in het geval van een Kabinetscrisis in afwachting van ofwel een nieuw

Kabinet ofwel een hersteld vertrouwen in het huidige kabinet en in het geval van een individu in afwachting van de zoektocht naar een geschikte vervanger (Visser, 2008: p. 239).

Ter verduidelijking kan dit proces van demissionair tot ontslag worden opgedeeld in twee perioden. Stel een minister is voornemens af te treden. De eerste periode is een politiek aftreden en betekent dat de minister in kwestie demissionair is geworden. Op dit moment heeft de minister middels een brief aan de Koningin zijn ontslagwens ingediend. Hierop volgt de tweede periode, het formele aftreden. In de eerste periode heeft de Koningin het ontslag nog niet geaccepteerd waardoor de minister demissionair is, in deze tweede periode is het ontslag aan de minister verleend. Dit is het formele moment van aftreden. Dit is dan ook het moment dat in dit onderzoek gebruikt zal worden als het punt waarop de eerder genoemde teller stopt met 'lopen'. Dit moment valt in de regel samen met het klaar staan van een opvolger. Daar de lopende zaken afgehandeld moeten worden, moet een minister zijn post blijven waarnemen totdat deze taken kunnen worden overgedragen. Daarom wordt met het verlenen van ontslag gewacht op het klaarstaan van een geschikte opvolger.

2.3 – Redenen om af te treden

Bovens en Wever (2008) hebben onderzoek gedaan naar de aftredens van alle bewindspersonen vanaf Kabinet Beel I tot en met Balkenende III. In deze periode zijn er in totaal 103¹ bewindspersonen voortijdig afgetreden die te voegen zijn in een viertal categorieën.

De eerste categorie behelst *Persoonlijke redenen*. Hierbij kan gedacht worden aan gezondheidsredenen, problemen om het werk te combineren met het privéleven en er zijn de gevallen waarin bewindspersonen persoonlijk in opspraak zijn geraakt en er twijfel is ontstaan over hun persoonlijke integriteit.

Er zijn ook veel bewindspersonen vertrokken omdat zij een *Functie elders* kregen aangeboden die zij hebben aanvaard. Zo komt het regelmatig voor dat de regeerperiode van een minister of staatssecretaris wordt onderbroken doordat er een aanbod komt om een burgemeester of commissaris van de koningin te worden. Daarnaast wil het ook wel voorkomen dat een minister aftreedt omdat hij of zij een andere post binnen het Kabinet gaat vervullen.

De derde categorie beslaat de gevallen van bewindspersonen die aftreden nadat een *Intern conflict* is opgetreden binnen het Kabinet. Zo komt het voor dat een individu aftreedt omdat hij zich niet kan verenigen met het Kabinetsbeleid of omdat hij zich onvoldoende gesteund voelt. Ook kunnen er spanningen ontstaan tussen de minister en zijn staatssecretaris(sen) wat dan veelal leidt tot het vertrek van laatstgenoemde(n).

¹ NB: Kabinet Balkenende IV is niet opgenomen in dit onderzoek wat de N=103 in plaats van N=106 verklaart.

De laatste categorie bestaat uit aftredens door een *Vertrouwensbreuk*. Centraal staat hier de vraag of een minister of staatssecretaris naar oordeel van de Kamer of naar eigen oordeel nog wel voldoende politiek vertrouwen geniet om zijn ambt goed te kunnen vervullen. (Bovens & Wever, 2008: p. 2-4).

Uit de bovenstaande vier categorieën blijkt dat er grote verschillen bestaan tussen individuele aftredens. In de inleiding werd reeds genoemd dat sommige aftredens als een promotie kunnen worden beschouwd terwijl andere aftredens van doen hebben met een politiek debacle. Het hierboven gemaakte onderscheid dient vooral ter kennisgeving van de theorie achter de verschillende soorten aftredens. In het vervolg van dit onderzoek zal dit onderscheid wel dienen als beschrijving van de gemiddelde bewindspersoon en een enkele keer gebruikt worden bij het verklaren van een bepaald resultaat. De categorieën *an sich* zullen niet verwerkt worden in de statistische analyse daar als naar de aftredens gekeken wordt en deze vervolgens gedifferentieerd worden, over zulke kleine aantallen gesproken wordt dat een betekenisvolle analyse nauwelijks meer mogelijk is.

2.4 – Bevindingen eerder onderzoek

Inmiddels is bekend wat bewindspersonen zijn, om welke redenen zij af kunnen treden en hoe dit staatsrechtelijk is geregeld. Welke zaken er toe doen met het oog op een voortijdig aftreden is echter nog onbekend. In deze paragraaf zullen de bevindingen en de theorieën van een onderzoek dat gedaan is in het Verenigd Koninkrijk worden besproken. Waarom Nederland vergelijken met het Verenigd Koninkrijk? Hiervoor zijn een aantal redenen te geven. Een eerste reden is dat er weinig onderzoek gedaan is naar het aftreden van bewindspersonen waardoor er niet veel te kiezen valt. In Nederland is geen eerder onderzoek gedaan en valt daarom af. In het Verenigd Koninkrijk is wel een dergelijk onderzoek gedaan met interessante resultaten als gevolg. Ondanks verschillen is in beide gevallen sprake van een parlementaire democratie ofwel een gekozen volksvertegenwoordiging in een modern Westers land. Of een dominante twee partijen structuur zoals het Verenigd Koninkrijk dat kent van invloed is op de resultaten is niet bekend, dat is aan een eventueel vervolg onderzoek. Vooralsnog is het feit dat we in beide gevallen te maken hebben met een gekozen volksvertegenwoordiging die een politieke verantwoordelijkheid heeft, afdoende om een dergelijk vergelijk te legitimeren.

Het onderzoek dat hieronder besproken zal worden, heeft onderzocht hoe verschillende karakteristieken kunnen bijdragen aan het verklaren van de overlevingskansen van Britse ministers en naar hoe individuele en collectieve ministeriële prestatie zich verhoudt tot de tijd dat een minister

als zodanig dienst doet. Met de beschrijving van dit onderzoek zal een beeld worden geschetst van welke factoren er in het Verenigd Koninkrijk toe doen met het oog op de overlevingskansen van een minister. Tevens zal hierdoor een verwachting ontstaan over welke factoren in het Nederlandse parlement verklarende kracht zullen hebben.

Onderstaand zal het onderzoek uit het Verenigd Koninkrijk per verklarende factor worden weergegeven. Waar nodig zal ofwel een verband met de Nederlandse parlementaire democratie worden gelegd.

Resignation calls

Berlinski e.a. (2007a) stellen zich het doel een beter begrip te creëren van de ministeriële ambtsperiode waarbij gelet wordt op individuele ministeriële prestatie, het collectief presteren van de overheid en de interactie tussen beide. In eerste instantie wordt gekeken naar een individuele prestatie indicator, de zogenaamde *resignation calls*. Met een dergelijke *call* wordt de vraag om het aftreden van een minister aangegeven. Voor het prestatieniveau van een minister geldt dat naarmate hij of zij beter presteert, hij of zij ook een grotere overlevingskans heeft (Berlinski e.a., 2007a: p. 5). Een *resignation call* moet gezien worden als een signaal over het presteren van de minister of over het presteren van (ambtelijke) onderdelen waar hij verantwoordelijkheid voor draagt, waarbij een dergelijke *call* gezien moet worden als een negatieve beoordeling (Berlinski e.a., 2007a: p. 5-6). Alvorens verder uit te weiden over de verschillende effecten die een dergelijke *call* kan hebben, is het praktisch kort de Nederlandse equivalent te noemen. In Nederland kan een bewindspersoon een motie van wantrouwen, afkeuring en treurnis ontvangen. De verschillen hiertussen zullen kort worden aangestipt in 3.1. Voor nu is belangrijk te weten dat de verschillende moties een gebrek aan vertrouwen in een bewindspersoon weergeven (Visser, 2008: p. 60), wat (net als bij *resignation calls*) gezien kan worden als een negatieve beoordeling. Vanuit dit perspectief zullen de effecten van een dergelijke *call* ook gekoppeld worden aan de verwachte effecten van moties bij de formulering van de hypotheses in 3.1.

Naast dat het onderzoek in het Verenigd Koninkrijk heeft gekeken naar individueel presteren, is ook gekeken naar een collectief presteren. Hierbij werd getoetst of het collectief presteren van een kabinet (wederom wordt hier gekeken naar de *resignation calls*) van invloed is op de overlevingskansen van een individuele minister.

Uit dit onderzoek is gebleken dat het krijgen van een *resignation call* een negatieve invloed heeft op de overlevingskansen van een minister. Hier moet bij gezegd worden dat als het aantal collega's dat een *resignation call* krijgt, toeneemt, de kans op een individueel aftreden kleiner wordt. Dit is te

verklaren door de rol die collectieve verantwoordelijkheid speelt. Bij collectieve verantwoordelijkheid zijn meerdere, zo niet alle, ministers verantwoordelijk voor het presteren van de overheid. Het krijgen van een *resignation call*, ook al is het een individuele prestatie-meter, wordt dan gemaskeerd door kabinet als geheel.

Verder is er bewijs gevonden voor de zogenaamde *'two-strike rule'*. Hierbij gaat het om het krijgen van een tweede *resignation call* ten opzichte van een eerste en wat dit doet met de overlevingskans van een minister. De kans dat een minister moet aftreden nadat hij of zij een tweede *resignation call* heeft gekregen, is significant groter dan wanneer hij of zij er 'slechts' één heeft ontvangen. Waar het krijgen van één *resignation call* nog gemaskeerd kon worden door de collectieve verantwoordelijkheid is dat bij een tweede *call* niet meer mogelijk. Ongeacht het presteren van het Kabinet zelf, blijft de kans significant groter (Berlinski e.a., 2007a: p. 12-19).

Functie en ervaring

In het Verenigd Koninkrijk zijn verschillende soorten ministers te benoemen die ook elk een andere plek in de hiërarchie innemen. Deze verschillende soorten functies blijken ook een verschillend effect uit te oefenen op de kans op een voortijdig aftreden. De ministers zijn, in volgorde van hoog naar laag; a) *cabinet minister*, b) *minister of state*, c) *junior minister* en d) *whip* (Berlinski e.a., 2007b: p. 259). Hiervoor blijkt te gelden dat hoe hoger een minister in de hiërarchie staat, hoe groter zijn overlevingskansen zijn. Hier moet wel op aangemerkt worden dat het verschil tussen een *cabinet minister* en een *whip* gemiddeld neerkomt op 2 ½ maand. Een verklarende factor hiervoor is waarschijnlijk het feit dat hoe hoger je op ladder die hiërarchie heet komt, hoe meer ervaring je in het verleden hebt opgedaan waardoor je a) beter weet wat te doen en b) je minder eenvoudig bent te vervangen (Berlinski e.a., 2007b: p. 253). Dat hogere hiërarchie leidt tot een grotere overlevingskans werd al genoemd in paragraaf 3 van dit hoofdstuk. In het bijbehorende onderzoek van Bovens en Wever (niet gepubliceerd p. 3-4) blijkt dat wanneer er spanningen bestaan tussen ministers en staatssecretarissen dit meestal leidt tot het vertrek van laatstgenoemde.

De zojuist genoemde ervaring blijkt een ander effect te hebben op de overlevingskans van ministers dan dat deze factor heeft in andere gebieden van de arbeidsmarkt. Het blijkt zo te zijn dat ministers die ervaring hebben een grotere kans hebben om voortijdig af te treden dan wanneer deze ervaring ontbreekt (Berlinski e.a., 2007b: p. 258). Zo blijkt uit het onderzoek dat bij een minister die al eerder als zodanig ervaring heeft opgedaan, de kans op een voortijdig vertrek 58 procent groter is dan wanneer hij deze ervaring niet rijk was (Berlinski e.a., 2007b: p. 258). Dit sluit aan bij wat ook de

'krediettheorie' genoemd kan worden. Hierbij moet voorgesteld worden dat een minster een denkbeeldige kaart krijgt bij het begin van zijn politieke carrière. In de loop van zijn carrière kan hij in moeilijke situaties geraken die leiden tot incidenten en/of affaires. Elk incident en/of affaire kost hem iets van zijn kredietkaart tot op het punt dat deze 'op' is, wat voortijdig aftreden tot gevolg heeft (Bovens & Wever, 2008: p. 10).

Sociaal milieu

Naast de zogenaamde resignation calls, de functie en of men eventuele ervaring had, blijkt ook het sociaal milieu van invloed te zijn op de overlevingskansen van een minister in het Verenigd Koninkrijk.

Een aanzienlijk aandeel van de ministers in het Verenigd Koninkrijk blijkt een zogenaamde 'Oxbridge' achtergrond te hebben. 'Oxbridge' is een samenvoeging de universiteiten 'Oxford' en 'Cambridge'. Naast het bekende gegeven dat deze universiteiten staan voor topeducatie zegt deze term vooral iets over het sociale milieu waarin de ministers zich begeven. Het staat voor een hoge sociale status en klasse van mensen die elkaar onderling erkennen wat een groot en vooraanstaand netwerk tot gevolg heeft. Nederland kent geen vergelijkbare universiteit die naast opleiding ook iets zegt over het sociaal milieu waarin een persoon zich begeeft. Om toch de vergelijking te trekken, is gekozen in Nederland te kijken naar of een van de ouders van een bewindspersoon zelf ervaring heeft in de 2^e Kamer of het kabinet. Indien ouders dergelijke ervaring hebben zegt dit iets over het sociale milieu waarin de bewindspersoon is opgegroeid. Voor verdere toelichting zie 3.2.

Het eerder beschreven sociale milieu heeft in het Verenigd Koninkrijk een positieve invloed op de overlevingskansen van een minister. Met andere woorden, in het Verenigd Koninkrijk heeft een minister met een 'Oxbridge' achtergrond een grotere kans lang op het pluche zitten dan ministers die niet uit dat sociale milieu afkomstig zijn (Berlinski e.a., 2007a: p. 254).

Geslacht

Tot slot is in het onderzoek in het Verenigd Koninkrijk gekeken naar de invloed van geslacht op de ambtstermijn van een minister. Ondanks het gegeven dat het aantal vrouwen in het onderzoek beduidend lager ligt dan het aantal mannen komt duidelijk uit de analyse dat vrouwen een grotere overlevingskans hebben dan hun mannelijke collega's. Het wordt gesuggereerd dat dit verklaard wordt door de idee dat vrouwen minder geneigd zijn risico's te nemen dan mannen (Berlinski e.a., 2007a: p. 258). Dit betekent, met andere woorden, dat vrouwen zich minder snel in een positie zullen manoeuvreren waarbij hun ministeriële carrière op het spel komt te staan.

3 Hypotheses en operationalisatie

Aan de hand van onder meer de beschreven theorieën en bevindingen van eerder onderzoek in Hoofdstuk 2 zullen een aantal hypotheses worden opgesteld. Per hypothese zal worden toegelicht waarom de richting zo geformuleerd is en hoe de hypothese in het onderzoek is geoperationaliseerd. De negen hypotheses zijn onderverdeeld in twee groepen, het eerste deel heeft betrekking op algemene karakteristieken (paragraaf 1) en het tweede deel op persoonlijke karakteristieken (paragraaf 2). De derde paragraaf van dit hoofdstuk operationaliseert de laatste nog niet genoemde variabelen en beschrijft waarom tijdens de analyse veelvuldig gedifferentieerd zal worden.

3.1 Algemene karakteristieken

Uit het reed beschreven onderzoek dat gehouden is in het Verenigd Koninkrijk is gebleken dat het krijgen van een *resignation call* de overlevingskans van een minister negatief beïnvloed. Daarnaast bleek ook dat de kans op een aftreden van een minister naar het krijgen van een 2e *call* significant groter was dan wanneer de bewindspersoon slechts één *call* had gekregen.

Dit heeft geleid tot de onderstaande 2 hypotheses:

Hypothese 1

Wanneer een bewindspersoon een motie van wantrouwen, afkeuring of treurnis krijgt, leidt dit vaker tot een voortijdig opstappen dan wanneer een bewindspersoon niet zo een dergelijke motie krijgt.

Hypothese 2

Wanneer een bewindspersoon twee of meer moties van wantrouwen, afkeuring en/of treurnis krijgt, is de kans op aftreden groter dan bij het krijgen van de eerste motie.

De bovenstaande hypotheses zijn gemodelleerd naar de uitkomsten van het effect van *resignation calls* in het onderzoek van Berlinski e.a. (2007a). In Nederland kennen we deze *calls*, zoals beschreven in 2.4, niet maar hebben we moties van wantrouwen, afkeuring en treurnis.

In algemene zin wordt gezegd dat een motie van afkeuring of treurnis aangeeft, dat de indiener niet tevreden is met, of geen vertrouwen heeft in, een bepaald onderdeel van het gevoerde beleid van

een minister of staatssecretaris. Een motie van wantrouwen geeft in meer algemene zin een gebrek aan vertrouwen in een bewindspersoon weer. De precieze definitie van de begrippen en het onderscheid hiertussen is wazig te noemen. Visser (2008: p. 60) stelt dat “noch in de wet noch in de reglementen van de orde van de beide Kamers is het begrip motie van wantrouwen nauwkeurig omschreven.” Wanneer een motie wordt ingediend is het zelfs niet altijd duidelijk over welk soort motie nu moet worden gesproken. Dit is afhankelijk van de politieke betekenis die aan de motie wordt gehecht. Deze betekenis wordt bepaald door a) de toelichting van de indiener(s) van de motie, b) de betekenis die de 2^e Kamer er aan geeft en c) de wijze waarop de minister en/of het kabinet de motie interpreteert (Visser, 2008: p. 61).

Zowel staatsrechtelijk als in de praktijk is het vaak niet eenvoudig te zeggen met welk soort motie we te maken hebben. Wat wel geldt is dat in alle van de drie beschreven gevallen het krijgen van een motie gezien moet worden als een gebrek aan vertrouwen. De schaal waarin dit gebrek moet worden ingedeeld kan variëren, een gebrek aan vertrouwen is het desalniettemin. Zodoende wordt in dit onderzoek geen onderscheid gemaakt tussen de drie soorten moties.

Voor de operationalisatie geldt dat indien een bewindspersoon een of meerdere motie(s) heeft ontvangen, achter zijn of haar naam het aantal moties dat hij of zij in de betreffende Kabinetsperiode heeft ontvangen, komt te staan. Het gaat hierbij alleen om moties die aan een individuele minister of staatssecretaris zijn uitgedeeld. Het komt ook voor dat een heel Kabinet of een bepaalde fractie een motie krijgt. In dit onderzoek gaat het echter om de individuele karakteristieken en hoe deze van invloed zijn op een voortijdig aftreden. Een motie die gericht is aan een heel kabinet zegt iets over hoe het door het kabinet gevoerde beleid is ontvangen door een bepaald persoon of fractie en zegt niets over het presteren van een individuele bewindspersoon. Het is belangrijk hierbij op te merken dat het niet mogelijk was tot en met kabinet Beel I terug te gaan met het oog op de verschillende moties. Voor deze variabele is het gelukt om terug te gaan tot en met maart 1982. Het gevolg hiervan is wel dat voor deze variabele N=325 in plaats van N=717.

Hypothese 3

Een minister heeft een kleinere kans om voortijdig af te treden dan een staatssecretaris.

De Nederlandse en Engelse parlementaire democratie verschillen op enkele punten. Zo bestaat in Nederland sinds 1948 de mogelijkheid om naast een minister ook een staatssecretaris te benoemen. Het doel van de staatssecretaris is de politieke taak en verantwoordelijkheid van de minister te verlichten (Visser, 2008: p. 197). Dit wordt vermeld om duidelijk te maken dat de staatssecretaris onderworpen is aan het gezag van ‘zijn’ minister. Met andere woorden, een minister is hoger in de

hiërarchie dan een staatssecretaris (Visser, 2008: p. 208). In het Verenigd Koninkrijk bestaat niet zoiets als een 'staatssecretaris', wel bestaan er de reeds beschreven vier soorten ministers waarbij sprake is van een hiërarchische verdeling. Het onderzoek uit het Verenigd Koninkrijk heeft uitgewezen dat hoe hoger een minister op de ladder der hiërarchie staat, hoe langer hij het in de regel volhoudt. In navolging van de bevindingen van het onderzoek van Berlinski e.a. (2007b) is de bovenstaande hypothese geformuleerd waarbij verwacht wordt dat de hogere in hiërarchie van de bewindspersonen, de minister, net als in het Verenigd Koninkrijk het langer volhoudt ofwel minder snel voortijdig af zal treden.

Wanneer het bij de bewindspersoon in kwestie gaat om een minister gaat, heeft deze een '1' gekregen in de dataset, een staatssecretaris een '2'.

3.2 Persoonlijke karakteristieken

Zoals beschreven, is gebleken dat veel van de ministers uit het Verenigd Koninkrijk een *Oxbridge* achtergrond hebben en dat dit bijdraagt aan hun overlevingskans in de politieke arena. Naast onderwijs draait het hierbij vooral om het sociale milieu waarin de ministers zich begeven. In Nederland kunnen we sociaal milieu en bepaalde universiteiten (zoals Oxford en Cambridge in het Verenigd Koninkrijk) niet op vergelijkbare wijze laten samenvallen. Daar een *Oxbridge* equivalent in Nederland mist, zullen we kijken naar de ouders van de bewindspersonen en wel of deze zelf ook kabinetervaring en/of Kamerervaring hebben opgedaan. Voor deze oplossing is gekozen omdat er valt te beargumenteren dat als opgegroeid wordt in een omgeving (en in dit geval de meest directe omgeving: de ouders) die ervaring heeft met de Nederlandse politiek zoals hierboven beschreven, men betere (voor)kennis heeft van het milieu, hoe zich te gedragen en hoe zich te handhaven. Dit alles kan leiden tot een grotere overlevingskans ten opzichte van bewindspersonen die niet in een vergelijkbare omgeving opgegroeid zijn. Dit heeft de onderstaande hypothese tot gevolg:

Hypothese 4

Bewindspersonen waarvan ten minste één van de ouders zelf kabinetervaring en/of Kamerervaring heeft opgedaan, hebben een kleinere kans op voortijdig aftreden dan bewindspersonen waarbij dit niet het geval is.

In de dataset is dit als volgt gecodeerd. Heeft de vader of moeder van de bewindspersoon in kwestie ervaring als bewindspersoon of als lid van de Tweede Kamer dan wordt dit aangegeven met een '1', indien dit niet het geval is, wordt dit met een '0' aangegeven.

Hypothese 5

Vrouwelijke bewindspersonen treden minder vaak voortijdig af dan hun mannelijke tegenhangers.

De bovenstaande hypothese komt voort uit de bevinding dat geslacht van invloed is op de overlevingskans van een bewindspersoon. Vrouwen hebben in het Verenigd Koninkrijk een grotere kans lang aan te blijven als minister dan mannen.

Een vrouwelijke bewindspersoon heeft in de dataset een '0' gekregen en een mannelijke bewindspersoon en '1'.

Het hebben van Kabinetervaring blijkt in het Verenigd Koninkrijk een negatief effect te hebben op de overlevingskans van een minister. Dit kan ondermeer verklaard worden door de krediettheorie van Bovens en Wever. Gelijk aan de bevindingen uit eerder onderzoek is de onderstaande hypothese opgesteld.

Hypothese 6

Bewindspersonen die eerdere ervaring hebben als minister en/of staatssecretaris, hebben een grotere kans voortijdig af te treden dan wanneer deze ervaring ontbreekt.

In tegenstelling tot het effect dat Kabinetervaring heeft, wordt verwacht dat het hebben van de ervaring in de 2^e Kamer er toe leidt dat de overlevingskansen van een minister groter worden. Dit omdat de bewindspersoon in de Kamer wel een soort ervaring, laat dit Haagse ervaring zijn, opdoet maar niet vatbaar is voor de problemen die worden blootgelegd in de Krediettheorie. Tijdens de periode dat iemand in de Kamer zit, maakt hij of zij de optredens van bewindspersonen van dichtbij mee. Zodoende kan in positieve gevallen het 'kunstje' afgekeken worden en in de minder succesvolle gevallen kan ervaren worden waarom het nu misgaat en hoe hierop door de verschillende fracties gereageerd wordt. Met deze kennis op zak zal een voormalig Kamerlid zich beter weten te handhaven in een kabinet wat zijn of haar overlevingskansen doet toenemen.

Dit heeft tot de onderstaande hypothese geleid.

Hypothese 7

Bewindspersonen die ervaring hebben opgedaan in de Tweede Kamer alvorens in het kabinet te komen, hebben een kleinere kans voortijdig af te treden dan wanneer deze ervaring ontbreekt.

De bovenstaande twee hypothesen – 6 en 7 – bestaan beide uit twee verschillende variabelen in de dataset. In eerste instantie wordt er alleen gekeken naar het hebben van kabinet- en Kamerervaring waarbij het hebben van ervaring wordt weergegeven met een '1' achter een van beide variabelen en het ontbreken hiervan met een '0'. Daarnaast wordt er gekeken naar het aantal dagen ervaring in respectievelijk het kabinet dan wel de 2^e Kamer. Dit aantal wordt gemeten in aantal dagen waarbij het niet hebben van ervaring logischerwijs met een '0' wordt aangegeven. Indien een persoon ervaring heeft in de Kamer, dan wel het kabinet, wordt het aantal dagen gemeten dat iemand, alvorens in het huidige kabinet te worden beëdigd, ervaring heeft opgedaan in een of meerdere eerdere kabinetten.

Een bepaalde periode kan in dit onderzoek nooit gelden als zowel kabinetervaring als 2^e Kamerervaring. Dit ten einde het verschil in effect te meten van beide variabelen en te zorgen dat er geen overlap kan ontstaan tussen beide variabelen. Zoals beschreven wordt een tegengesteld effect verwacht van beide ervaringshypothesen. Wanneer een bepaalde periode zou doorgaan voor zowel Kamer- als kabinetervaring zou dit betekenen dat deze specifieke periode tegelijkertijd zal bijdragen aan de overlevingskans als aan de kans op een voortijdig vertrek.

In de praktijk heeft dat de volgende situatie tot gevolg. Een minister of staatssecretaris zit op zijn of haar bewindsstoel totdat zijn of haar vervanger beëdigd is. Indien de bewindspersoon in kwestie gedurende meerdere termijnen, aaneengeschakeld, een rol als bewindspersoon vervult, dan is het niet mogelijk dat deze persoon tussenliggend ervaring opdoet in de 2^e Kamer.

Hypothese 8

Hoe ouder een bewindspersoon, hoe kleiner de kans op een voortijdig aftreden

Bij de achtste hypothese zal gekeken worden naar de leeftijd van een bewindspersoon. Hierbij wordt verwacht dat naarmate een bewindspersoon ouder wordt, de kans dat hij voortijdig aftreedt kleiner wordt. Een reden hiervoor is de aanname dat naarmate men een hogere leeftijd bereikt, ook meer levenservaring is opgedaan en deze ervaring ook met zich meebrengt op het moment dat de persoon in kwestie in het kabinet komt te zitten. Ook al hebben we het hier dan niet over directe, in de politiek opgedane, ervaring, het is zo voor te stellen dat een bepaalde 'levenswijsheid' er toe bijdraagt dat men een grotere overlevingskans heeft.

De variabele leeftijd is hier gemeten in aantal jaren waarbij de leeftijd gemeten is op het moment van beëdiging. Door de bank genomen betekent dit dat de leeftijd gemeten wordt op het moment dat het kabinet met al haar bewindspersonen door de koningin is benoemd. Dit is echter niet altijd

het geval. Om verschillende redenen, bijvoorbeeld door een aftreden, kan een bewindspersoon later beëdigd worden wat betekent dat het moment waarop zijn leeftijd wordt gemeten dus niet gelijk valt met de kabinetsbeëdiging .

Hypothese 9

Hoe groter een politieke partij is, hoe kleiner de kans op een individueel voortijdig vertrek van een bewindspersoon.

Met deze laatste hypothese zal gekeken worden naar de invloed van de grootte van een politieke partij op de overlevingskans van bewindspersonen. Hierbij wordt verwacht dat hoe groter een politieke partij is, hoe kleiner de kans op een voortijdig aftreden van een bewindspersoon die aan die partij verbonden is. De idee hierachter is dat grote politieke partijen meer kunnen hebben dan kleine partijen. Met andere woorden, grote politieke partijen zijn minder gevoelig voor eventuele strubbelingen binnen de partij dan wel kritiek van buitenaf op de partij. Dit daar zij door hun formaat navenant veel invloed hebben in de Kamer en daarnaast eventuele kritiek over vele hoofden kunnen verdelen waardoor de kritiek als het ware wordt geabsorbeerd in de massa van de partij.

Het formaat van een politieke partij wordt gemeten in aantal zetels op het moment van kabinetsbeëdiging.

Deelvraag 1

Wat is de invloed van de verschillende politieke partijen op een voortijdig vertrek?

Alvorens in zal worden gegaan op de operationalisatie van deze deelvraag zal eerst kort worden stilgestaan waarom na alle hypothesen ook een deelvraag wordt geformuleerd.

Zoals al blijkt uit de vraag zal bij deze deelvraag stil worden gestaan bij invloed van de verschillende politieke partijen op voortijdig aftreden. Deze verschillende partijen laten zich niet eenvoudig vergelijken over de volledige periode van dit onderzoek. De oorzaak hiervoor ligt bij het feit dat er een groot verschil bestaat tussen de verschillende politieke partijen wanneer gekeken wordt naar wanneer zij actief zijn geweest in een kabinet. Zo zijn partijen als het CDA en de LPF alleen in de meer moderne parlementaire geschiedenis in een kabinet actief geweest terwijl partijen als de PPR, CHU, KVP en de ARP hun actieve periode in de vroege geschiedenis na de 2^e Wereldoorlog beleefden. Dit komt er op neer dat voor bijna geen een van de partijen over de volledige spanwijdte van het onderzoek data verzameld kon worden. Het gevolg hiervan is dat het niet mogelijk is een hypothese op te stellen die redelijkerwijs een beschrijving toe staat van de belangrijkste verschillen tussen de

diverse partijen. Dit heeft ertoe geleid dat is besloten een deelvraag op te stellen. Hierdoor is het niet nodig verwachtingen op te stellen aangaande de invloed van de verschillende politieke partijen op een voortijdig aftreden en is het wel mogelijk om op verantwoorde wijze een beschrijving te geven van de meest in het oog springende bevindingen aangaande deze partijen.

Voor de operationalisatie geldt dat om de politieke partijen ten opzichte van elkaar te vergelijken het nodig is deze variabele om te vormen tot dummy's. Dit betekent dat achter elke partij de waarde '0' of '1' staat waarbij de '1' staat voor dat de bewindspersoon lid is van de partij in kwestie en de '0' voor dat de bewindspersoon bij een van de andere partijen lid is. Het referentiekader van een dummy, hetgeen waartegen de dummy wordt getoetst, is een van de andere dummy's. Deze controlevariabele wordt niet in de tabellen opgenomen. Om tot de keuze voor een controle variabele te komen moet de analyse met elk van de dummy's gedraaid worden en dient de keuze te vallen op die dummy die de meest gemiddelde en daarmee minst extreme resultaten tot gevolg heeft. Voor dit onderzoek doet de PvdA-dummy dienst als controlevariabele. De twee voornaamste redenen voor deze keuze zijn: a) de PvdA-dummy geeft de meest gemiddelde resultaten voor de andere politieke partijen en b) de PvdA is vanaf het begin van de dataset betrokken geweest bij een kabinet waardoor het over de gehele dataset als betrouwbare variabele kan dienen. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld het CDA dat pas in 1980 is opgericht.

De dummy's voor politieke partijen hebben de volgende operationalisatie tot gevolg; 1) CDA, 2) VVD, 3) PvdA, 4) D'66, 5) LPF, 6) CU, 7) KVP, 8) CHU, 9) Partijloos, 10) ARP, 11) DS'70 en 12) PPR.

3.3 Overige variabelen en filters

De bovenstaande variabelen zullen met behulp van de Cox Survival Analyse getoetst worden, over deze analyse wordt in Hoofdstuk 4 meer verteld. Naast dat deze hypotheses in het algemeen getoetst zullen worden, zullen ze ook gedifferentieerd worden. Zo zullen er verschillende filters op de dataset gezet worden met als doel zo veel mogelijk resultaten te vinden en deze zo precies mogelijk in kaart te brengen. Indien de onderstaande filters noemenswaardige, lees significante, bevindingen tot gevolg hebben, zullen deze bij de relevante hypothese in Hoofdstuk 6 worden besproken.

Er zal ondermeer gedifferentieerd worden naar oude en jonge kabinetten. Het is goed voor te stellen dat wat vroeger nodig was om een degelijk minister te zijn nu minder relevant is en vice versa. Zo hebben we met de eerste kabinetten na de oorlog nog te maken met een verzuild Nederland waarin de emancipatie nog zijn doorgang moet vinden terwijl verzuiling in de meest recente kabinetten niet

meer bestaat, er in Nederland meerdere emancipatie golven zijn geweest en acties van politici breed uitgemeten de voorpagina's van de diverse dagbladen beslaan.

Alvorens gekeken kan worden naar oude en jonge kabinetten is het eerst nodig de variabele 'kabinet' te operationaliseren. Zo heeft elk gekozen kabinet na de oorlog een cijfer gekregen, te weten: 1) Beel I, 2) Drees I, 3) Drees II, 4) Drees III, 5) Drees IV, 6) Beel II, 7) De Quay, 8) Marijnen, 9) Cals, 10) Zijlstra, 11) De Jong, 12) Biesheuvel I, 13) Biesheuvel II, 14) Den Uyl, 15) Van Agt I, 16) Van Agt II, 17) Van Agt III, 18) Lubbers I, 19) Lubbers II, 20) Lubbers III, 21) Kok I, 22) Kok II, 23) Balkenende I, 24) Balkenende II, 25) Balkenende III en 26) Balkenende IV.

Deze variabele is dus meer dan het enkel geven van een overzicht van de verschillende kabinetsperioden, het is eveneens een tijdvariabele. Wanneer gekeken wordt naar de kabinetten tot en met Drees IV betekent dit dat, naast het feit dat gekeken wordt naar vijf kabinetten met een aantal specifieke kenmerken, gekeken wordt naar een specifieke periode uit de parlementaire geschiedenis. In dit voorbeeld komt dat neer op de periode 1946 – 1958.

Met behulp van deze tijdvariabele zal gekeken worden naar verschillende perioden vanaf 1946 tot het heden waarbij op eerder beschreven wijze gedifferentieerd zal worden.

Naast deze tijdvariabele zal ook gekeken worden naar de effecten van de verschillende variabelen wanneer een filter geplaatst wordt op een bepaald geslacht, of op bepaalde ervaring (Kamer- en/of kabinetervaring).

Tot slot is het belangrijk op te merken dat alle hypothesen en de deelvraag getoetst zullen worden zowel inclusief als exclusief de variabele 'Moties'. Zoals gezegd hebben we voor deze variabele $N=325$ waardoor het niet mogelijk is onderzoek te doen over de volledige reikwijdte van de dataset. Indien deze variabele uit de analyse wordt gelaten, is echter wel beschikking over de volledige dataset en kunnen de hypothesen vanaf 1946 getoetst worden. Bij de resultaten zal vermeld worden welke analyse het betreft.

4 Methoden en Technieken

In dit hoofdstuk wordt uitleg gegeven omtrent de dataverzameling en de dataverwerking.

4.1 Dataverzameling

Dit onderzoek is empirisch analytisch van karakter. Deze manier van onderzoeken laat zich kenmerken door een observerende (in de brede zin van het woord) en distantiërende houding ('t Hart e.a., 1998: p. 99). Dit is in dit onderzoek duidelijk terug te zien in de manier van data verzamelen. Het merendeel van de data is afkomstig van de website 'Parlement en Politiek'. Deze website is een initiatief van het Parlementair Documentatie Centrum (in vervolg PDC) van de Universiteit Leiden. Deze website bevat naast een volledig overzicht van alle voor dit onderzoek relevante kabinetten ook een uitvoerige beschrijving van de personalia van de bewindslieden. Met behulp van deze website was het mogelijk alle bewindspersonen en variabelen, met uitzondering van de variabele 'Moties' in de dataset in te voeren. Om de dataset te complementeren met de variabele 'Moties' is gebruik gemaakt van de database van de 2^e Kamer, de benodigde gegevens zijn vertrekt door informatiespecialist dhr. M. Leeflang. Deze data is eveneens na te gaan op de website 'Staten-Generaal Digitaal' voor de periode 1980 tot en met 1995 en op de website 'Parlando' voor de periode vanaf 1995.

Al deze informatie is, zoals beschreven in Hoofdstuk 3, gecodeerd en ingevoerd.

In dit onderzoek is sprake van een beschrijvende analyse van de verschillende factoren die van invloed zijn op een individueel voortijdig vertrek van een bewindspersoon. Om de dataset te kunnen creëren, heeft het volstaan om gebruik te maken van eerder genoemde bronnen en is het niet nodig geweest over te gaan tot andere methoden als participerende observatie of het hanteren van interviews of enquêtes.

4.2 Dataverwerking

Met behulp van SPSS is een uitvoerige analyse gemaakt van de gecreëerde dataset. Hierbij kan in eerste instantie gedacht worden aan een descriptieve - en frequentie analyse voor de beschrijving van de dataset en daarmee van de gebruikte variabelen.

Voor verdere analyse is gebruik gemaakt van de Cox *survival* regressie. Deze regressie maakt een voorspellend model met 'time-to-event' data. Dit laatste moet in het kader van dit onderzoek begrepen worden als de tijd tot het voortijdig aftreden van een bewindspersoon. Het model produceert een *survival* functie die de waarschijnlijkheid tot het voortijdig aftreden op een bepaalde tijd voor één bepaalde of voor meerdere variabelen weergeeft. Stel, er wordt gekeken naar de variabele geslacht. Dan valt met behulp van deze analyse op te maken welke invloed deze variabele heeft op de onafhankelijke variabele, dus welke invloed geslacht heeft op het al dan niet voortijdig aftreden van een bewindspersoon.

Tevens is het belangrijk op te merken dat het hier niet alleen om een survival analyse gaat maar ook om een regressie. Op het moment dat meerdere variabelen worden opgenomen in de analyse dan houdt het model rekening met hoe de verschillende variabelen elkaar beïnvloeden. Stel, er wordt in het kader van dit onderzoek gekeken naar leeftijd en naar Kamerervaring. Wanneer dan alleen gekeken wordt naar leeftijd kan het goed zijn dat dit een positief effect heeft op de overlevingskans. Het is dan echter goed mogelijk dat wanneer ook de variabele Kamerervaring wordt ingevoegd, het effect van de variabele leeftijd afneemt. Dit wordt verklaard door het feit dat ouderen vaker Kamerervaring hebben, zij hebben immers ook meer kans gehad om deze ervaring op te doen. Als alleen naar de variabele leeftijd wordt gekeken, dan kan het effect van de variabele een zogenaamd 'schijneffect' worden genoemd, een deel van het effect wordt in dit voorbeeld immers verklaard door het hebben van Kamerervaring. Omdat deze methode van analyse tevens een regressie doet, kunnen alle variabelen in één keer meegenomen worden in het model en wordt een eventueel schijneffect zo goed mogelijk voorkomen.

Per variabele wordt vervolgens de kans op toeval ofwel significantie aangegeven en welke richting het effect van de variabele heeft. Bij significantie zal op drie verschillende niveaus worden gekeken, te weten; 10 procent, 5 procent en 1 procent. Er is gekozen voor deze drie significantieniveaus omdat deze aansluiten bij het onderzoek van Berlinski e.a. (2007a) en zo de resultaten het best vergeleken kunnen worden. Het is belangrijk om te kijken naar de significantie omdat dit de kans op toeval weergeeft. Hiermee wordt bedoeld de kans dat de uitkomst een toevallige is en het goed mogelijk is dat bij een andere toets of een latere analyse een ander resultaat zichtbaar wordt. Als dit significantie niveau onder de 10 procent is, dan valt te zeggen dat de kans op toeval zo klein is, dat het resultaat betrouwbaar is te noemen en hiermee de hypothese al dan niet bevestigd kan worden. Daarnaast geeft deze analyse per variabele een overzicht van de richting. De richting en kracht van het effect wordt in de tabellen weergegeven met 'Exp(B)' waarbij een waarde boven de 1.00 aangeeft dat er een grotere kans is op aftreden en, vice versa, een waarde onder de 1.00 aangeeft dat er een

kleinere kans is op aftreden voor de betreffende variabele.

5 Achtergronden en aftredens bewindspersonen

Met behulp van de eerder beschreven variabelen is het mogelijk een duidelijk beeld te schetsen van welke karakteristieken wel en welke karakteristieken niet veelvuldig terugkomen bij bewindspersonen.

Ondanks de eerdere beschrijving van de variabelen en de beschreven theorieën en bevindingen uit eerder onderzoek, is er nog geen duidelijk beeld van wat nu een doorsnee bewindspersoon is. Er wordt gepraat over ervaring in het kabinet, of men eerder in de 2^e Kamer heeft gezeten, of een van beide ouders wellicht in een kabinet heeft mogen plaatsnemen, maar ook wordt er gekeken naar geslacht, politieke partij en hoe oud men was bij de beëdiging. Al met al hebben we zo een scala aan karakteristieken van alle bewindslieden die sinds kabinet Beel I deel hebben uitgemaakt van onze parlementaire geschiedenis. Naast deze karakteristieken is in Hoofdstuk 2 ook een overzicht gegeven van de verschillende soorten aftredens.

In dit hoofdstuk zal in eerste instantie beschreven worden hoe deze aftredens zich door de tijd heen hebben ontwikkeld en hoe de verschillende aftredens zich laten verdelen over de vier verschillende vormen van voortijdig individueel aftreden. Nadat hiervan een duidelijk beeld is komen te ontstaan, zal een overzicht worden gegeven van de individuele karakteristieken van de bewindspersonen van Nederland.

5.1 Soorten aftredens

De in het onderzoek van Bovens en Wever onderzochte aftredens laten zich als volgt onderverdelen in de verschillende categorieën.

Tabel 1 Overzicht soorten aftredens Beel I t/m Balkenende III

Soort aftreden	Aantal	Percentage
Persoonlijke redenen	55	53.4
Functie elders	20	19.4
Intern conflict	14	13.6
Vertrouwensbreuk met Kamer(fractie)	14	13.6

Totaal

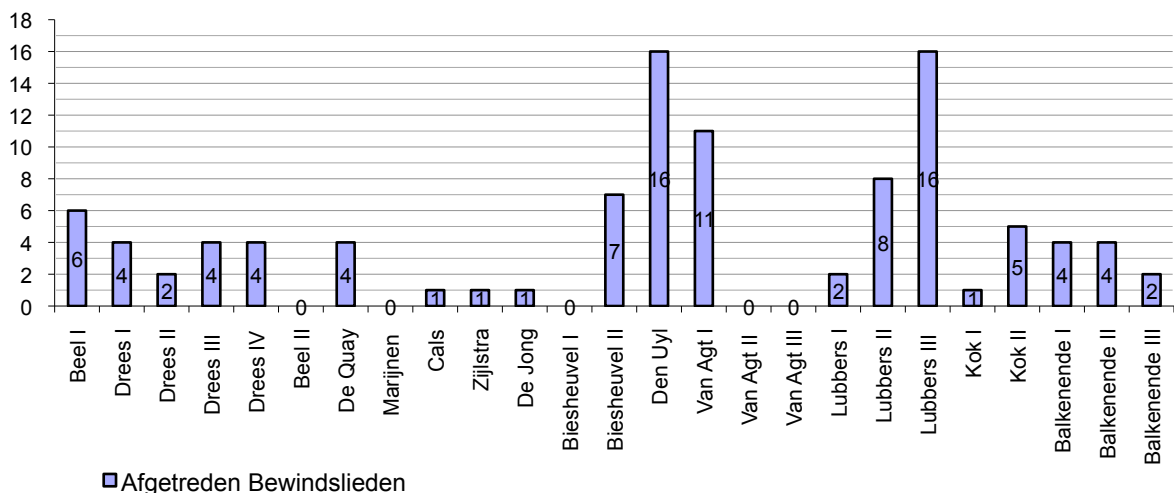
103

100.0

Uit dit overzicht blijkt duidelijk dat in meer dan de helft van de gevallen wordt afgetreden met een persoonlijke reden als motief. Hierbij kan gedacht worden aan enkele aftredens omwille van eventuele twijfel over de persoonlijke integriteit of goede naam, maar ook een overlijden valt in deze categorie. Zo zijn ondermeer ministers Van Maarseveen en Donker in het harnas gestorven, is Van den Bergh vanwege een echtscheiding afgetreden en minister Smallegenbroek vanwege een verkeersovertreding. (Bovens en Wever, niet gepubliceerd: p.3). Met bijna 20 procent is de reden *'functie elders'* de op een na meest voorkomende categorie waar het gaat om aftredens. In de inleiding werd reeds staatssecretaris Aboutaleb genoemd, een ander bekend voorbeeld is De Hoop Scheffer die zijn ministerspost verliet om secretaris-generaal van de NAVO te worden. 'Interne conflicten' en 'vertrouwensbreuk met de Kamer(fractie)' zijn samen goed voor ruim 27 procent van de gevallen. Een relatief recent voorbeeld van eerstgenoemde categorie is het opstappen van de ministers Bomhoff en Heinsbroek vanwege een conflict met de eigen ministersploeg. Bij de 'vertrouwensbreuk' kan gedacht worden aan de aftredens van ministers Donner en Dekker naar aanleiding van de Schipholbrand. (Bovens en Wever, niet gepubliceerd: 3 en 4).

De onderstaande grafiek geeft een overzichtelijk beeld weer van het aantal aftredens dat per kabinet zijn geweest, vanaf Beel I tot en met Balkenende III.

Grafiek 1: Aantal afgetreden bewindslieden 1946-2006, uitgesplitst naar kabinet²

² (Bovens & Wever, niet gepubliceerd: p. 6)

Uit deze grafiek blijkt dat er niet één duidelijke trend over de jaren is waar te nemen als we kijken naar het aantal individueel afgetreden bewindspersonen per kabinet. Dit is vanaf Beel I t/m De Quay redelijk constant, daalt vervolgens tot nul of één aftreden tot aan kabinet Biesheuvel I. In de kabinetten Biesheuvel II, Den Uyl en Van Agt I is dan weer sprake van relatief veel aftredens om gevolgd te worden door Van Agt II, - III en Lubbers I waar in totaal twee bewindslieden aftreden. De twee kabinetten Lubbers die volgen contrasteren hiermee, hier treden weer relatief veel, in totaal 24, bewindspersonen af. In de laatste vijf kabinetten waarnaar dit onderzoek heeft gekeken, is het weer rustiger wat betreft de aftredens, er zijn gemiddeld iets meer dan drie aftredens per kabinet.

5.2 Individuele karakteristieken

In deze paragraaf wordt gekeken naar de individuele karakteristieken. De hier beschreven data gaan over het onderzoek van deze scriptie waardoor er nu wordt gesproken over 106 aftredens in plaats van 103 en zodoende eveneens wordt gekeken naar kabinet Balkenende IV.

Tabel 2 geeft een zevental variabelen weer. Onder het kopje variabele staat uiteraard de variabele in kwestie, vervolgens staat in de kolom 'Ja' het aantal en percentage van de gevallen waarin we te maken hebben met die specifieke variabelen. Hebben we niet te maken met deze variabelen, dan wordt de overgebleven groep geschaard onder de kolom 'Nee'. Twee voorbeelden ter illustratie. Een bewindspersoon is ofwel vrouw, ofwel man. Is de bewindspersoon in kwestie vrouw, dan wordt deze genoteerd in de rij na de variabele 'Vrouw' in de kolom 'Ja'. Is sprake van een man, dan valt deze onder de variabele 'Vrouw' en in de kolom 'Nee'. In het geval van een minister betekent de kolom 'Ja' dat we te maken hebben met een minister en de kolom 'Nee' dat we niet te maken hebben met een minister, ofwel we hebben te maken met een staatssecretaris. Immers, indien we het hebben over een bewindspersoon is ofwel sprake van een minister, ofwel sprake van een staatssecretaris, er is geen derde optie.

Tabel 2 Beschrijving variabelen (1)

Variabele	Ja	Nee	N (totaal)
Vrouw	93 (13.0%)	624 (87.0%)	717
Aftreden	106 (14.8%)	611 (85.2%)	717
Ervaring Kabinet	354 (49.4%)	363 (50.6%)	717
Ervaring 2 ^o Kamer	356 (49.7%)	361 (50.3%)	717
Ouder als bewindspersoon	16 (2.2%)	702 (97.8%)	717
Moties	46 (6.4%)	279 (93.6%)	325*

Minister	414 (57.7%)	303 (42.3%)	717
-----------------	--------------	-------------	-----

* Voor de variabele 'moties' gaat de dataset 'slechts' terug t/m het begin van maart 1982. Dit verklaart de kleinere 'N' waarde dan de overige variabelen, die gaan namelijk terug tot juli 1946

Kijkend naar de gegevens die verzameld zijn over de laatste 26 kabinetten, dan blijkt, zoals te zien is in Tabel 2, dat de gemiddelde bewindspersoon een man is. In slechts 13 procent van de gevallen hebben we sinds het eerste gekozen kabinet na de oorlog te maken met een vrouw. Dit is onder meer te verklaren door de late en stapsgewijze toestroom van vrouwen tot de politiek. Zo werd in 1953 mvr. A. de Waal beëdigd als eerste staatssecretaris en werd M. Klompé in 1956 beëdigd als eerste vrouwelijke minister.

Kamerervaring en kabinet ervaring zijn twee variabelen die redelijk gelijkwaardig verdeeld zijn, als we de hele periode beschouwen. Zo is in beide gevallen sprake van een bijna gelijke verdeling, waarbij een kleine meerderheid een gebrek aan ervaring heeft. Dit voordeel is echter niet sterk genoeg om te kunnen scharen onder het kopje 'doorsnee' voor de gemiddelde bewindspersoon.

Als we kijken naar de variabele 'Moties' dan valt duidelijk op te maken dat het vaker voor komt dat een bewindspersoon geen motie krijgt dan dat hij of zij er wel een krijgt. Ter volledigheid dient, zoals reeds vermeld in Hoofdstuk 3, hieraan te worden toegevoegd dat het alleen gaat om moties die tegen een individueel persoon worden ingediend. Moties die tegen het kabinet in zijn geheel of tegen een gehele fractie worden ingediend, zijn buiten beschouwing gelaten.

Het vak minister of staatssecretaris blijkt er niet één te zijn dat valt onder de noemer beroepen waar kinderen graag in de voetsporen van hun ouders treden. Slechts 16 keer is het de afgelopen decennia voorgekomen dat één van de ouders ervaring had in ofwel het kabinet, ofwel de 2e Kamer.

Tabel 3 Beschrijving variabelen (2)

Variabele	Minimum	Maximum	Gemiddelde
Kabinet ervaring	0	5194	719.4
2e Kamer ervaring	0	9984	1288.8
Op het pluche	1	1749	804.9
Leeftijd	30	74	48.6
Aantal zetels	1	54	34.6

De eerder besproken ervaringsvariabelen – kabinet- en Kamerervaring in Tabel 2 – gaven een niet duidelijke richting aan om de algemene bewindspersoon te beschrijven. Als we kijken naar het aantal dagen ervaring van een bewindspersoon dan zien we in eerste instantie dat dit ver uit elkaar ligt, zie

Tabel 3. Het meest duidelijk komt dit verschil naar voren bij 2^e Kamer ervaring, waar het minimum uiteraard '0' is en het maximum, 9984 dagen, bijna gelijk is aan 27 jaar.

Met een maximum van 5194 dagen kabinet ervaring is ook hier een groot verschil in de opgedane ervaring. Gemiddeld komt de opgedane ervaring in de 2^e Kamer neer op bijna 1300 dagen en in het kabinet op bijna 720 dagen, omgerekend naar jaren betekent dit iets meer dan 3 ½ jaar Kamerervaring en bijna 2 jaar kabinetervaring.

De gemiddelde bewindspersoon loopt tegen de 50 aan, bijna 49 om precies te zijn. De leeftijden lopen verder redelijk uiteen. Met 30 jaar was dhr. Van Rooijen in kabinet Den Uyl tijdens zijn beëdiging de jongste staatssecretaris (en daarmee bewindspersoon) sinds de gekozen kabinetten na de oorlog. Dhr. Van Oven uit kabinet Drees III was met zijn 74 jaar de oudste persoon sinds de gekozen kabinetten die als minister zijn plaats innam.

Hoe lang bewindspersonen gemiddeld op het pluche zitten, blijkt sterk uiteen te lopen. Door de bank genomen valt te zeggen dat een minister of staatssecretaris bijna 805 dagen op het pluche mag zitten, dit komt neer op ongeveer 2 jaar en 3 maanden.

Gemiddeld heeft een politieke partij bijna 35 zetels. Met 54 zetels in zowel kabinet Lubbers II als Lubbers III is het CDA de grootste partij geweest uit de Nederlandse parlementaire geschiedenis.

Het laatste dat nodig is om tot een beschrijving te komen van de gemiddelde bewindspersoon is het hebben van een duidelijk beeld van de diverse politieke partijen en het aantal bewindspersonen dat hier absoluut en procentueel voor in de banken heeft gezeten. Dit overzicht wordt onderstaand, in 4 weergegeven.

Tabel 4 Overzicht politieke partijen Beel I t/m Balkenende IV

Politieke Partij	Aantal geleverde bewindspersonen	Percentage
CDA	159	22.2
VVD	121	16.0
PvdA	133	18.5
D'66	36	5.0
LPF	10	1.4
CU	3	0.4
KVP	149	20.8
CHU	31	4.3
ARP	50	7.0
DS'70	3	0.4
PPR	3	0.4
Partijloos	19	2.6
Totaal	717	100.0

De afgelopen 26 kabinetten werden bevolkt door een totaal van 11 verschillende politieke partijen. Met samen 43 procent van de bewindspersonen mogen het CDA en de KVP zich hofleverancier noemen voor de kabinetten sinds Beel I. 19 van de 717 bewindspersonen zijn niet onder te verdelen in de partijen die in Tabel 3 staan en staan onder de noemer van 'Partijloos'.

In 1973 is er een federatief verband ontstaan tussen de partijen CHU, KVP en ARP om in 1980 officieel het CDA te vormen. Als we deze 4 partijen (CDA plus de partijen waaruit zij is komen te ontstaan) bij elkaar nemen, dan blijkt dat deze groep 54.3 procent³ van alle ministers en staatssecretarissen heeft geleverd. Vanuit dit oogpunt is te zeggen dat de gemiddelde bewindspersoon aan een van deze partijen verbonden is.

Wat is, resumerend, nu de algemene deler, wat is de 'Jan Modaal' van de regering? De gemiddelde bewindspersoon blijkt een mannelijke minister te zijn die tegen de 50 loopt. Geen van zijn beide ouders heeft ervaring in de politiek als minister, staatssecretaris dan wel als Lid van de Tweede Kamer. Over het al dan niet hebben van ervaring in een eerder kabinet of in de 2^e Kamer valt niet al te veel te zeggen, de cijfers ontlopen elkaar hier niet veel. Wat wel blijkt is dat als deze mannelijke minister eerdere ervaring heeft opgedaan, ook al gauw sprake is van een ruime dosis aan ervaring. Verder is de kans relatief klein dat hij als individu een motie van wantrouwen, treurnis of afkeuring heeft gekregen. Van eendagsvliegen is in de regel geen sprake bij bewindspersonen, gemiddeld zit deze mannelijke minister een ruime twee jaar op het pluche. Tot slot heeft de partij van deze minister waarschijnlijk rondom de 35 zetels en behoren deze zetels toe aan het CDA of een van de partijen die tot het CDA zijn samengevoegd.

³ CDA (22.2%) + KVP (20.8%) + CHU (4.3%) + ARP (7.0%) = 54.3 %

6 Resultaten

Inmiddels is bekend welke variabelen in het Verenigd Koninkrijk van invloed zijn op de overlevingskansen van een bewindspersoon en hoe de gemiddelde bewindspersoon in Nederland er uit ziet. Welke variabelen nu in Nederland van belang zijn om voortijdig aftreden te verklaren is nog onbekend. In Hoofdstuk 3 zijn de verwachtingen uitgesproken over de invloeden van verschillende factoren. In dit hoofdstuk zullen deze verwachtingen worden onderzocht en zal gekeken worden welke factoren er nu wel en welke factoren er nu niet toe doen waar het gaat om het verklaren van voortijdig aftreden van bewindspersonen.

Dit zal als volgt gebeuren. Onderstaand zullen de resultaten per hypothese en deelvraag besproken worden. Hierbij zal de focus liggen op de resultaten die significant zijn bevonden. Naast de directe toetsing zullen interessante bevindingen, die door het differentiëren aan het licht komen, eveneens per bijbehorende hypothese of deelvraag, worden vermeld.

In sommige gevallen is bij de uitwerking van de hypothese een tabel ingevoegd waarin de $\text{Exp}(B)$ is af te lezen en met sterretjes (*) is de bijbehorende significantie aangegeven. Onderaan de tabel wordt steeds vermeld waar de sterren voor staan. In andere gevallen is er geen tabel opgenomen, in deze situaties wordt een effect bijvoorbeeld als volgt genoteerd $\text{Exp}(B)1.500^{**}$. Dit betekent dat de kans op een voortijdig vertrek 1.5 maal is toegenomen voor de betreffende variabele. De twee sterretjes (**) staan voor het significantieniveau, in dit geval significant bevonden op een significantieniveau van minder dan 5 procent.

Tot slot wordt in paragraaf 2 van dit hoofdstuk de algemene survivalanalyse weergegeven.

6.1 Hypotheses en deelvraag

Aftreden zelden gevolg van ontvangen motie(s)

De eerste twee hypothesen uit dit onderzoek draaien om de invloed die de verschillende soorten moties hebben op overlevingskansen van een bewindspersoon. De onderstaande kruistabel geeft een overzicht van over hoeveel moties nu daadwerkelijk gesproken wordt.

Tabel 5 Overzicht moties en voortijdig aftreden

Motie ontvangen			
Voortijdig afgetreden	Ja	Nee	<i>Totaal</i>
Ja	10 (21.7%)	36 (12.9%)	46 (14.2%)
Nee	36 (78.3%)	243 (87.1%)	279 (85.8%)
Totaal	46 (100.0%)	279 (100.0%)	325 (100.0%)

Over de getoetste periode blijkt dat van de bewindspersonen die één of meerdere moties hebben ontvangen, 21.7 procent ook daadwerkelijk is afgetreden. In totaal hebben 36 bewindspersonen wel één of meerdere moties ontvangen en heeft dit niet geleid tot een voortijdig vertrek, dit komt neer op een percentage van bijna 80 procent.

Uit de tabel blijkt dat in verreweg de meeste gevallen bewindspersonen geen motie ontvangen. Dit geldt voor 279 van de 325 ofwel voor 85.8 procent van de gevallen. Wanneer een minister of staatssecretaris geen van de verschillende soorten moties heeft ontvangen, treedt hij of zij in net geen 13 procent van de gevallen af, wat betekent dat in 87 procent van de gevallen de persoon in kwestie vast houdt aan zijn ambt.

Interessant is te kijken naar het procentueel aantal aftredens van bewindspersonen die een motie hebben ontvangen en zijn afgetreden, ten opzichte van het procentueel aantal afgetreden bewindspersonen die geen motie hebben ontvangen. Hieruit blijkt dat de groep die een of meerdere moties heeft ontvangen en voortijdig is afgetreden bijna twee maal groter is dan de groep die geen motie heeft ontvangen en wel voortijdig is afgetreden. Dit lijkt te duiden op een verband tussen het ontvangen van een motie en voortijdig aftreden. Deze kruistabel dient als descriptieve analyse om een overzicht te verschaffen van over welke aantallen en verhoudingen nu gesproken wordt. Of het waargenomen verband uit Tabel 5 ook significant is, zal onderstaand met de *Cox Survival* Regressie getoetst worden.

Nu een beschrijvende analyse is gedaan van de variabele 'Moties' wordt gekeken worden naar de uiteindelijke analyse. Wanneer de analyse gedraaid voor de periode vanaf maart 1982, blijkt dat de variabele 'Moties' met $\text{Exp}(B) 1.102$ (zie Bijlage 1) getoetst te worden, ofwel er is geen sprake van

een significant effect.⁴ Ook wanneer gedifferentieerd wordt naar onder meer geslacht en het al dan niet hebben van ervaring in de Kamer ofwel het kabinet, zoals in Hoofdstuk 3 beschreven, blijkt deze variabele geen significant effect te hebben.

Uit deze analyse blijkt dat de kans op een voortijdig aftreden 10.2 procent groter wordt als een bewindspersoon tenminste één motie ontvangt. Deze waarde is echter niet significant getoetst wat betekent dat deze waarde (en richting) op toeval kan berusten. Uit het feit dat deze uitkomst op toeval kan berusten, blijkt dat de variabele 'Moties' in Nederland, in tegenstelling tot het Verenigd Koninkrijk, niet van invloed is op de overlevingskansen van bewindspersonen. Opgemerkt dient te worden dat deze variabele getoetst is tot en met maart 1982, met andere woorden, deze toets zegt niets over de volledige periode van dit onderzoek. Doordat 'slechts' gekeken wordt tot en met 1982 is ook sprake van een relatief klein onderzoeksaantal (N=46) wat de betrouwbaarheid niet ten goede komt. Mogelijkerwijs wordt wel gekomen tot een significant resultaat of in elk geval betrouwbaarder resultaat wanneer gekeken wordt vanaf kabinet Beel I. Echter, indien Nederland vergeleken wordt met het Verenigd Koninkrijk is de kans hiertoe niet groot. Wanneer gekeken wordt naar de verdeling van het aantal *resignation calls* blijkt dat er in de periode 1945-1970 in totaal 49, zijn uitgedeeld en in de periode 1970-1997 in totaal 109 wat betekent dat de laatste periode van het onderzoek bijna 70 procent van het totaal aantal *Calls* bevat (Berlinski e.a. 2007a: p. 24).

Als de ontwikkeling van de uitgeelde *calls* een betekenisvolle indicatie is van hoe het aantal uitgedeelde moties zich in Nederland door de tijd heen heeft ontwikkeld, dan is er weinig reden om te verwachten, dat als voor Nederland terug gegaan wordt naar 1946, er zal worden uitgekomen op een aanzienlijk groter aantal uitgedeelde moties. Aan de hand hiervan wordt dus niet verwacht dat wanneer voor Nederland teruggegaan wordt tot en met 1946 er a) grote verschillen in de (significantie van de) bevindingen zullen worden gedaan en b) het vergroten van de periode de betrouwbaarheid sterk ten goede komt.

De eerste twee hypothesen worden dus verworpen. Zowel de hypothese dat het krijgen van een eerste motie de kans op aftreden vergroot als de hypothese dat het krijgen van twee of meer moties de kans op aftreden significant doet toenemen ten opzichte van het krijgen van één motie, kan niet worden bevestigd.

Alle vanaf nu volgende hypothesen zullen ook getoetst worden zonder de variabele 'Moties'. Ook wanneer gedifferentieerd wordt, zal dit veelal gebeuren zonder deze variabele. Dit is in eerste instantie gedaan omdat het zonder deze variabele mogelijk is te kijken naar de effecten van de variabelen over de volledige 63 jaar van het onderzoek. Daarnaast is gebleken dat inclusief deze

⁴ Ter verduidelijking, indien hier een significant resultaat getoetst werd, dan stond er achter 'Exp(B)1.102 minimaal één ster ofwel (*).

variabele, zonder differentiatie en met uitzondering van één partij dummy, geen een van de andere onafhankelijke variabele significant wordt bevonden (zie Bijlage 1).

Staatssecretarissen treden minder snel af

Moties blijken van weinig invloed op een eventueel aftreden van een bewindspersoon en zodoende zijn in het aanreiken van factoren die verklarende kracht bieden nog geen potten gebroken. Bij de derde hypothese wordt gekeken naar de functie van een bewindspersoon in een kabinet en of dit eventueel wel van invloed is op een voortijdig aftreden.

In totaal hebben in de Nederlandse parlementaire geschiedenis vanaf 1946, 414 ministers en 303 staatssecretarissen hun plek in het kabinet ingenomen waarvan respectievelijk 54 ministers en 52 staatssecretarissen voortijdig vertrokken.

De derde hypothese luidt: *“Een minister heeft een kleinere kans om voortijdig af te treden dan een staatssecretaris”*. Voor het Verenigd Koninkrijk bleek namelijk op te gaan dat een *Cabinet minister* een kleinere kans heeft om af te treden dan geldt voor een *Whip*, waarbij laatstgenoemde lager staat op de ladder der hiërarchie dan de *Cabinet minister*. In Nederland hebben we niet een onderscheid in ministers (behalve dan Minister-president en de andere ministers) maar wel in leden van een kabinet. Naast ministers zijn er zoals gezegd ook staatssecretarissen waarbij staatssecretarissen lager staan in de hiërarchie dan ministers en zodoende is bovenstaande hypothese opgesteld.

Wanneer gekeken wordt naar de analyse inclusief de variabele ‘Moties’ (Zie Bijlage 1) blijkt voor de verschillende functies geen significant resultaat waar te nemen. Wanneer niet gekeken wordt naar de moties en zodoende gekeken kan worden naar de periode vanaf 1946 tot heden blijkt met $\text{Exp}(B)$ 0.688* ‘Functie’ significant te worden bevonden (zie Bijlage 2). Dit betekent dat ministers een 31.2⁵ procent grotere kans hebben om voortijdig af te treden dan staatssecretarissen. Hiermee wordt hypothese 3 niet alleen verworpen, maar blijkt het tegenovergestelde van de hypothese te worden bevestigd. Met andere woorden, de kans dat een staatssecretaris voortijdig aftreedt is significant kleiner dan dat een minister voortijdig aftreedt. De rol van hiërarchie dan wel functie blijkt in Nederland dus een andere uitwerking te hebben op de overlevingskansen van bewindspersonen dan in het Verenigd Koninkrijk het geval is. Een oorzaak hiervan kan zijn dat in Nederland meer dan in het Verenigd Koninkrijk ‘getrokken’ wordt aan ministers (in hiërarchie de hogere) wat tot gevolg heeft dat laatstgenoemden in Nederland eerder besluiten een andere functie te vervullen dan in het Verenigd Koninkrijk. Een verklaring *an sich* voor het feit dat staatssecretarissen minder snel aftreden

⁵ $\text{Exp}(B) = 0.688. (1 - 0.688) \times 100 = 31.2$ procent

dan ministers kan ook te maken hebben met het feit dat ministers gemiddeld ouder zijn (zie Bijlage 3). Deze hogere leeftijd kan er wellicht toe bijdragen dat ministers eerder besluiten af te treden vanwege persoonlijke redenen, bijvoorbeeld omwille van de gezondheid.

De invloed van functie door de tijd heen

Zoals beschreven wordt niet gekomen tot een significant resultaat wanneer gekeken wordt naar de analyse inclusief 'Moties'. Dit is interessant daar met de variabele 'Moties' opgenomen in de analyse, alleen de periode na 1982 wordt onderzocht. Kennelijk blijken er in deze recente periode andere factoren van invloed op de overlevingskansen van ministers en staatssecretarissen dan wanneer gekeken wordt naar de volledige reikwijdte van het onderzoek.

Tabel 6 3 perioden uit de parlementaire geschiedenis vanaf 1946 (1)

Variabele	Beel I t/m Den Uyl (1946 – 1977)	Van Agt I t/m Lubbers III (1977-1994)	Kok I t/m Balkenende IV (1994-2009)
Functie	0.550 *	0.592	0.769

* Significant bevonden op 10% ** Significant bevonden op 5% *** Significant bevonden op 1%

De bovenstaande tabel geeft voor de variabele 'Functie' drie verschillende perioden uit de Nederlandse parlementaire geschiedenis vanaf 1946 weer. Te zien is dat de variabele 'Functie' alleen significant wordt bevonden in de oudste periode, de periode van 1946 t/m 1977. Over een precieze verklaring kan op basis van deze gegevens alleen maar gespeculeerd worden. Kennelijk speelde tot en met 1973 de rol van functie een grotere rol dan voor de periode na 1977 geldt. Een eventuele verklaring kan zijn dat in de periode van voor 1977 de meeste strubbelingen intern werden opgelost wat tot gevolg had dat de hoogste in rang, daarmee ook de eindverantwoordelijke, voortijdig zijn post moest verlaten terwijl in de periode na 1977 dit niet meer opgaat. Wellicht dat onder invloed van de media en het werken in het zogenaamde glazen huis, prestaties van individuen breed worden uitgemeten in onder meer de landelijke dagbladen waardoor interne oplossingen niet meer afdoende zijn en zodoende de hiërarchische verschillen een minder grote rol spelen. Een andere mogelijke oorzaak kan zijn dat in de periode tot en met kabinet Den Uyl ministers vaker dan staatssecretarissen werden benaderd om elders een functie te gaan vervullen. Dit verschil is in elk geval in de loop der tijd komen te vervagen, waardoor vanaf 1977 geen significant verschil meer is waar te nemen.

De hypothese “Een minister heeft een kleinere kans om voortijdig af te treden dan een staatssecretaris” wordt dus verworpen en het omgekeerde effect blijkt significant te worden bevestigd.

Sociaal milieu niet van invloed op overlevingskans bewindspersoon

Bij de 4^e hypothese wordt gekeken naar de invloed van ouders met ervaring in kabinet dan wel 2e Kamer op de overlevingskans van hun kinderen op de post van minister of staatssecretaris.

Uit de analyse van bewindspersonen over de afgelopen 63 is gebleken dat relatief weinig ouders van bewindspersonen een dergelijke carrière hebben gehad. Uit het overzicht dat in Tabel 2 is gegeven, is gebleken dat in slechts 16 van de 717 bewindspersonen er sprake is van een vader of moeder met dergelijke ervaring, wat neer komt op een percentage van slechts 2.2 procent.

Uit de analyse exclusief ‘Moties’ blijkt geen significant resultaat te komen. De richting (Exp(B)1.534, Zie Bijlage 2) duidt er op dat het hebben van ouders met dergelijke ervaring een negatief effect heeft op de overlevingskansen van een bewindspersoon. De toets is echter niet significant bevonden. Alleen wanneer gedifferentieerd wordt naar het hebben van Kamerervaring blijkt een significant resultaat te worden gevonden. In dit geval blijkt de kans op een voortijdig aftreden ruim vier maal⁶ groter te zijn wanneer een van beide ouders van een bewindspersoon dergelijke ervaring heeft dan wanneer deze ervaring er niet is.

Het doel van deze hypothese was te kijken naar de invloed van het sociaal milieu op de overlevingskansen van een bewindspersoon. In het Verenigd Koninkrijk bleken ministers met *Oxbridge* achtergrond langer aan te blijven. Zoals uitgelegd in 3.2 staat deze term voor een sociaal milieu en wordt voor Nederland de vergelijking getrokken met ouders met Haagse ervaring.

Waar voor het Verenigd Koninkrijk een dergelijk milieu de kans op voortijdig aftreden verkleinde blijft een dergelijk effect in Nederland achterwege. Alleen wanneer gekeken wordt naar bewindspersonen met Kamerervaring blijkt een significant resultaat te worden gevonden. Hierbij moet worden opgemerkt dat in algemene zin al sprake was van een kleine groep (N=16) waardoor bij differentiatie de groep alleen maar kleiner is geworden. Daar sprake is van een zo kleine groep bewindspersonen die aan deze criteria voldoen en de algemene toets niet significant wordt bevonden, moet de hypothese: “Bewindspersonen waarvan ten minste één van de ouders zelf kabinetervaring en/of Kamerervaring heeft opgedaan, heeft een kleinere kans op voortijdig aftreden dan bij bewindspersonen waarbij dit niet het geval is” worden verworpen.

Geslacht van weinig invloed op aftredens

⁶ Exp(B) 4.221*

In de zoektocht naar verdere variabelen die van invloed kunnen zijn op het verklaren van voortijdige aftredens wordt, net als in het onderzoek uit het Verenigd Koninkrijk, gekeken naar de eventuele invloed van geslacht. Hebben net als in het Verenigd Koninkrijk vrouwen een kleinere kans om voortijdig af te treden?

Het blijkt niet significant te worden bevonden dat vrouwen een grotere kans hebben om langer aan te blijven als bewindspersoon dan geldt voor hun mannelijke collega's. De richting van het resultaat lijkt zowel wanneer getoetst wordt inclusief 'Moties' als exclusief 'Moties' te wijzen op een grotere kans voor mannen om af te treden dan vrouwen.⁷ Maar zoals gezegd is dit resultaat niet significant waardoor dit op toeval kan berusten. Op basis van deze gegevens kan de in 2.4 beschreven idee dat vrouwen zich minder snel in risicovolle posities zullen manoeuvreren ten einde hun carrière te beschermen dan ook niet onderschreven worden. Wanneer gedifferentieerd wordt naar de verschillende mogelijkheden worden eveneens geen significante resultaten waargenomen. De 5e hypothese, *"Vrouwelijke bewindspersonen treden minder vaak voortijdig af dan hun mannelijke tegenhangers"*, moet dan ook worden verworpen.

Wat doet ervaring met de overlevingskansen van een minister of staatssecretaris?

Hier betreft het beide ervaringshypotheses waar een tegengesteld effect wordt verwacht. Ter herinnering, hypothese 6 luidt: *"Bewindspersonen die ervaring hebben als minister en/of staatssecretaris hebben een grotere kans af te treden dan wanneer deze ervaring ontbreekt"* en hypothese 7 luidt: *"Bewindspersonen die eerdere ervaring hebben in de Tweede Kamer hebben een kleinere kans voortijdig af te treden dan wanneer deze ervaring ontbreekt"*.

Voor beide variabelen geldt dat er een bijna evenwichtige verdeling is tussen het al dan niet hebben van de bijbehorende ervaring, waarbij het niet hebben van ervaring net iets meer voorkomt, zoals blijkt uit Tabel 2.

Tijdens de algemene toetsing van beide hypotheses worden geen significante bevindingen gedaan (Zie Bijlage 1 en 2). Pas wanneer gekeken wordt naar de verschillende perioden uit de parlementaire geschiedenis komen interessante resultaten aan het licht.

⁷ Inclusief 'Moties' $\text{Exp}(B) = 1.550$ en Exclusief 'Moties' $\text{Exp}(B)=1.478$

Tabel 7 3 perioden uit de parlementaire geschiedenis vanaf 1946 (2)

Variabele	Beel I t/m Den Uyl (1946 – 1977)	Van Agt I t/m Lubbers III (1977 – 1994)	Kok I t/m Balkenende IV (1994 – 2009)
Kabinet ervaring	1.272	0.711	3.512 *
Kamer ervaring	1.454	1.853	0.024 ***
Aantal dagen Kamer ervaring	1.000	1.000	1.001 ***

* Significant bevonden op 10% ** Significant bevonden op 5% *** Significant bevonden op 1%

De bovenstaande tabel beschrijft dezelfde drie perioden uit de parlementaire geschiedenis als bij hypothese 3 is gebeurd. Uit Tabel 7 is af te lezen dat alleen in de periode van de meest recente kabinetten, vanaf 1994, een significant effect voor kabinet ervaring is waar te nemen. Volgens bovenstaande gegevens heeft een bewindspersoon met kabinet ervaring in de periode vanaf Kok I een ruim 3 ½ maal grotere kans om voortijdig af te treden dan wanneer deze kabinet ervaring ontbreekt. Opvallend is dat, ook al wordt het niet significant bevonden, dat in de middelste periode, tussen 1977 en 1994 een omgekeerd effect wordt waargenomen dan in de andere twee perioden het geval is. Kennelijk is de rol die kabinet ervaring speelt in de landelijke politiek er één die niet eenduidig is, ofwel die niet in elke periode een gelijksoortig effect heeft.

Voor de meest recente periode blijkt kabinet ervaring een negatief effect op de overlevingskans te hebben. Waar het gaat om een gedwongen voortijdig vertrek van een bewindspersoon laat dit zich goed verklaren door de zogenaamde krediettheorie zoals beschreven in Hoofdstuk 2. Ook voor niet gedwongen ontslagen kan deze theorie echter van verklarende waarde zijn. Een bewindspersoon loopt komt in zijn carrière in situaties waarbij de gevonden oplossingen nooit bij een ieder in goede aarde zal vallen. Redelijkerwijs kan gesteld worden dat hoe langer een bewindspersoon dienst doet, hoe vaker dergelijke situaties zich voordoen en hoe meer krediet verspeeld wordt. Op dit moment speelt er nog niks dat kan duiden op een gedwongen vertrek, wat wel zo is, is dat de bewindspersoon in kwestie door de tijd heen beslissingen heeft gemaakt waar niet iedereen even tevreden mee was. Vervolgens kan beargumenteerd worden dat op het moment dat hij al veel ervaring heeft in het kabinet en er komt bijvoorbeeld een aanbod om elders een functie te vervullen, hij de spreekwoordelijke eieren voor zijn geld kiest. Dit is dan geen gedwongen keuze maar een keuze ten einde te voorkomen dat hij ooit in een dergelijke penibele situatie terecht zal komen waarbij uitstel van vertrek niet langer mogelijk is. Zodoende kan ook voor de niet gedwongen gevallen de krediettheorie op gaan.

Het hebben van ervaring in het kabinet blijkt een negatief effect te hebben op bewindspersonen wanneer alleen gekeken wordt naar de periode vanaf 1994. Dit betekent dat de hypothese alleen voor deze periode wordt bevestigd.

Ook wanneer gekeken wordt naar het hebben van Kamerervaring blijkt alleen de meest recente periode van dit onderzoek significante effecten te tonen. Voor de laatste periode valt af te lezen dat bewindspersonen met Kamerervaring 97.6 procent minder kans hebben om voortijdig af te treden dan collega's bij wie deze ervaring ontbreekt. Als gekeken wordt naar de twee andere perioden valt te zien dat daarin het hebben van Kamerervaring een omgekeerd effect heeft, ofwel, Kamerervaring leidt voor die perioden tot eerder voortijdig vertrek. Kennelijk sorteert het hebben van Kamerervaring een verschillend effect door de verschillende perioden uit de parlementaire geschiedenis heen. Hier moet bij gezegd worden dat de waarden van de oudste twee perioden niet significant worden bevonden. Voor de meest recente periode geldt echter dat het belang van kamerervaring duidelijk aanwezig is gezien het feit dat dit de kans op voortijdig aftreden met ruim 95 procent doet afnemen.

Een opvallend resultaat is dat ook de variabele 'Aantal dagen Kamer ervaring' significant getoetst wordt voor de periode vanaf Kabinet Kok I. Deze variabele leert ons echter dat per dag dat een minister of staatssecretaris extra ervaring heeft opgedaan in de 2^e Kamer, zijn kans op voortijdig aftreden 0.1 procent groter wordt.

Wanneer we alleen kijken naar de periode vanaf 1994 dan blijkt dat het al dan niet hebben van Kamerervaring de overlevingskans van een bewindspersoon positief beïnvloed. Als gekeken wordt naar het effect op de overlevingskans van het hebben van steeds één dag extra ervaring, dan leert dit ons dat de kans op een voortijdig vertrek nu toeneemt. Hieruit kan worden opgemaakt dat het hebben van Kamerervaring, in lijn met de hypothese, een positief effect heeft op de overlevingskans maar dat niet op gaat dat hoe meer ervaring een bewindspersoon heeft opgedaan in de 2^e Kamer, hoe groter dit positieve effect. Voor dit laatste geldt het omgekeerde, elke dag extra opgedane ervaring in de 2^e Kamer brengt een voortijdig vertrek met 0.1 procent dichterbij.

Wanneer alleen gekeken wordt naar de periode uit de Nederlandse geschiedenis vanaf Kok 1, ofwel vanaf 1994 tot heden, dan blijkt het hebben van Kamerervaring de overlevingskansen significant te vergroten. Voor deze periode wordt hypothese 7 bevestigd.

Leeftijd van weinig invloed op aftreden

Met hypothese 8 wordt het effect van leeftijd op een eventueel voortijdig aftreden onderzocht. Wanneer gekeken wordt naar de analyse zowel inclusief als exclusief de variabele 'Moties' blijkt leeftijd geen significant effect te vertonen (Zie Bijlage 1 en 2). Pas wanneer gedifferentieerd wordt

naar het hebben van kabinetervaring blijkt leeftijd een significant effect te hebben. Hiervoor gaat op dat voor elk jaar dat een bewindspersoon met bewindservaring ouder wordt, de kans op een voortijdig aftreden met ruim 6 procent toeneemt.⁸

In algemene zin blijkt de idee dat het hebben van meer levenservaring er toe leidt dat een bewindspersoon langer aanblijft niet op te gaan. Deze bevinding kan wellicht verklaard worden door het feit dat ouderen eerder zullen stoppen omwille van gezondheidsredenen. In het verleden zijn ook enkele ministers komen te overlijden tijdens hun ambtsperiode en het feit dat leeftijd en overlijden correleren behoeft geen verdere toelichting.

Wanneer gekeken wordt naar welke factoren er in algemene zin toe leiden dat bewindspersonen voortijdig aftreden dan wel langer aanblijven, blijkt leeftijd niet van significante invloed, behoudens wanneer gelet wordt op bewindspersonen met bewindservaring.

Dit heeft tot gevolg dat de hypothese *“Hoe ouder een bewindspersoon, hoe kleiner de kans op een voortijdig aftreden”* moet worden verworpen.

Zetelwinst vergroot overlevingskansen voor de ‘kleintjes’

In de hierboven genoemde hypothesen en bijbehorende variabelen is steeds gekeken naar de invloeden van verschillende karakteristieken die aan een individu toe behoren. Bij de laatste hypothese en de enige deelvraag wordt voor het eerst gekeken naar het grotere geheel waarin de bewindspersoon in kwestie zich begeeft, ofwel naar zijn of haar politieke partij.

Voor politieke partijen is de volgende hypothese opgesteld: *“Hoe groter een politieke partij wordt, hoe kleiner de kans op een individueel voortijdig vertrek van een bewindspersoon wordt.”* Wanneer gekeken wordt naar de analyse zonder dat er differentiatie is aangebracht worden geen significante uitkomsten bevonden.

Tabel 8 Zetels en het effect op overleven.

Variabele	Inclusief variabele ‘Moties’		Exclusief variabele ‘Moties’	
	> 34 zetels	< 35 zetels	> 34 zetels	< 35 zetels
Zetels	1.184***	0.759**	1.077*	0.877***

* Significant bevonden op 10% ** Significant bevonden op 5% *** Significant bevonden op 1%

De bovenstaande tabel geeft een overzicht van de uitkomsten wanneer wordt gedifferentieerd naar partijen die boven en onder het gemiddelde aantal zetels hebben. De richting van het effect is zowel inclusief als exclusief de variabele ‘Moties’ hetzelfde. Wat te zien is, is dat bovengemiddeld grote

⁸ Exp(B)=1.063*

partijen, voor elke zetel dat zij extra groeien de kans dat een aan hen verbonden bewindspersoon voortijdig moet aftreden 18.4 procent groter wordt. Voor politieke partijen die kleiner dan gemiddeld zijn, is een omgekeerd effect af te lezen. Hiervoor geldt dat voor elke zetel die een partij groeit, de overlevingskans van een bijbehorende bewindspersoon met 24.1 procent toeneemt.

Tabel 9 3 perioden uit de parlementaire geschiedenis vanaf 1946 (3)

Variabele	Beel I t/m Den Uyl (1946 – 1977)	Van Agt I t/m Lubbers III (1977 – 1994)	Kok I t/m Balkenende IV (1994 – 2009)
Zetels	0.978	1.130	0.893*

* Significant bevonden op 10% ** Significant bevonden op 5% *** Significant bevonden op 1%

Wanneer alleen gekeken wordt naar de kabinetten vanaf Kok I valt te zien dat de overlevingskans van een bewindspersoon per zetel toename ruim 10 procent groter wordt.⁹ Voor deze periode geldt dat bewindspersonen minder snel aftreden naarmate hun politieke partij groeit en wordt hypothese 9 bevestigd. Verder is gebleken, zoals bovenstaand beschreven, dat voor kleiner dan gemiddeld grote politieke partijen, elke zetel toename leidt tot een grotere overlevingskans van de hieraan verbonden bewindspersonen. Dit effect is echter omgekeerd voor bovengemiddeld grote politieke partijen. Wanneer gekeken wordt naar de analyse exclusief 'Moties' dan valt in Tabel 8 af te lezen dat de kans op een voortijdig aftreden met elke zetel toename ruim 7 procent groter wordt.

De hypothese "*Hoe groter een politieke partij wordt, hoe kleiner de kans op een individueel voortijdig vertrek van een bewindspersoon wordt*" wordt bevestigd voor politieke partijen die onder het gemiddelde aantal zetels blijven.

Een verklaring voor het omgekeerde effect dat gemeten wordt bij groter dan gemiddelde partijen kan zijn dat bij deze partijen eventuele missers groot worden uitvergroet. Wellicht doordat deze partijen navenant veel invloed hebben in een kabinet er verwacht wordt dat binnen deze partijen geen fouten worden gemaakt en indien dit wel het geval is, hieraan de politieke consequentie wordt verbonden. Een andere verklaring kan zijn dat de binding met de eigen partij voor bovengemiddeld grote partijen lager is waardoor bewindspersonen eerder geneigd zijn een functie elders te vervullen. Een derde mogelijke verklarende factor voor dit verschijnsel kan zijn dat grote politieke partijen beschikken overeen groter netwerk. Dit grotere netwerk kan er toe leiden dat zij eerder op de hoogte zijn van bijvoorbeeld een functie die vrij gaat komen en hierop adequater inspringen. Met andere woorden, grotere politieke partijen zijn eerder op de hoogte van interessante posities die vrijkomen en zijn in staat snel een geschikte kandidaat naar voren te schuiven. Door het grotere

⁹ $\text{Exp}(B)=0.893^*$

netwerk zijn grotere partijen hier succesvoller in dan kleinere partijen wat de kans op aftreden bij de grotere partijen kan verklaren.

Bij welke partij zwaait een bewindspersoon voortijdig af?

Inmiddels is kennis genomen van de diverse individuele karakteristieken en de eventuele invloed op een voortijdig vertrek en is gekeken naar het formaat van de verschillende politieke partijen waaraan de bewindspersonen zijn verbonden. Wat nog ontbreekt is het onder de loep brengen van de effecten die een willekeurige partij heeft op de overlevingskans van een minister of staatssecretaris. Zijn er partijen die er uit 'schieten' wanneer gelet wordt op de overlevingskans van bewindspersonen of maakt het niet veel uit namens welke politieke partij men zitting neemt in het kabinet?

Dit heeft geleid tot de volgende deelvraag: *“Wat is de invloed van de verschillende politieke partijen op een voortijdig vertrek?”*

Wanneer gekeken worden naar de analyse inclusief 'Moties' blijkt alleen de LPF-dummy significant te verschillen van de controle partij, de PvdA. Een LPF lid blijkt een ruim 5 maal grotere kans te hebben om voortijdig zijn of haar positie in het kabinet te verlaten dan geldt voor een lid van de PvdA.¹⁰

Wanneer 'Moties' buiten beschouwing worden gelaten blijkt naast de LPF ook de VVD significant te verschillen van de PvdA (Zie Bijlage 1 & 2).¹¹

Waar een LPF-lid een grotere kans had om voortijdig af te treden heeft een lid van de VVD 51.1 procent minder kans om voortijdig af te treden dan een collega van de PvdA. Voor de andere partijen worden hier geen significante verschillen gevonden.

6.2 Survivalanalyse

In de voorgaande paragraaf zijn de uitkomsten van de verschillende hypothesen en de deelvraag geanalyseerd. Met deze resultaten is een duidelijk beeld ontstaan van op welke manier de bijbehorende variabelen invloed uitoefenen op de kans op voortijdig aftreden van een bewindspersoon. Wat uit de bovenstaande analyse niet blijkt is hoe al deze variabelen tezamen nu van invloed zijn op de overlevingskansen van een minister. Dit effect is grafisch weer te geven met behulp van een 'survival' functie. Alvorens de uiteindelijke weergave van de kans op een aftreden te laten zien, wordt nog een laatste differentiatie aangebracht. Er zal gekeken worden naar of en zo ja

¹⁰ Exp(B)=5.633*

¹¹ Exp(B)=0.489*

hoe, het aantal dagen dat bewindspersonen op het pluche zitten alvorens af te treden, in de verschillende perioden uit de parlementaire geschiedenis zich tot elkaar verhouden.

Aftredens door de tijd heen

De onderstaande tabel geeft een overzicht van het gemiddeld aantal dagen dat afgetreden bewindspersonen gezeten hebben alvorens af te treden.

Tabel 10 3 perioden uit de parlementaire geschiedenis vanaf 1946 (4)

Aantal dagen op pluche alvorens af te treden	Beel I t/m Den Uyl (1946 – 1977)	Van Agt I t/m Lubbers III (1977 – 1994)	Kok I t/m Balkenende IV (1994 – 2009)
Gemiddeld	655	909	388

Te zien is dat in de periode Van Agt I tot en met Lubbers III bewindspersonen gemiddeld het langst zitten alvorens af te treden, 909 dagen. Wanneer dit wordt afgezet tegen de periode die hieraan vooraf is gegaan dan blijkt dat in de vroegere periode gemiddeld 250 dagen eerder werd afgetreden. De meest recente periode uit de parlementaire geschiedenis leert ons dat bewindspersonen die aftreden na Lubbers III dit gemiddeld doen na 388 dagen ofwel na ruim één jaar.

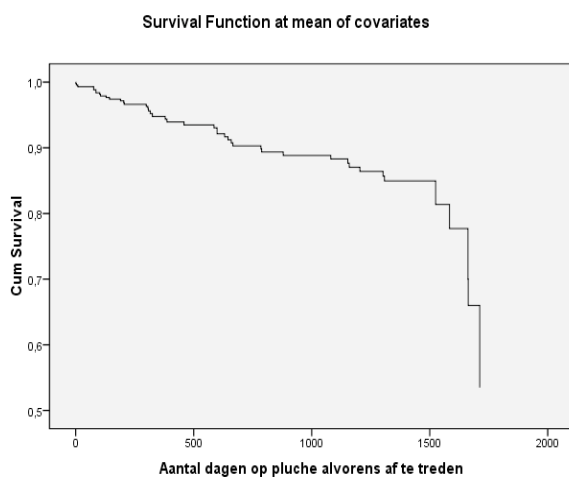
Vanaf 1946 tot heden is niet een duidelijke lijn waar te nemen in het gemiddeld aantal dagen dat wordt gediend alvorens af te treden. Wat wel opvalt is dat als we kijken vanaf 1977 dat het gemiddeld aantal dagen fors is gedaald. Wanneer wordt gekeken naar de middelste en de laatste periode uit de parlementaire geschiedenis dan is te zien dat de gemiddelde tijd die een bewindspersoon dient alvorens af te treden met bijna anderhalf jaar (521 dagen) is gedaald.

Voor de meest recente periode wordt dus relatief vroeg afgetreden. Hier moet wel bij gezegd worden dat van de vier kabinetten onder leiding van Minister-president Balkenende alleen kabinet Balkenende II het langer dan 900 dagen heeft volgehouden. Individuele politieke aftredens zijn zodoende ook niet mogelijk na een lange ambtstermijn in één kabinet, daar het kabinet daarvoor niet lang genoeg heeft gezeten. Voor Balkenende IV is een kunstmatige stop gezet op 25 mei. Dat kabinet zit nog steeds waardoor het uiteraard mogelijk is dat als dit kabinet zijn termijn uitzit een andere balans moet worden opgemaakt.

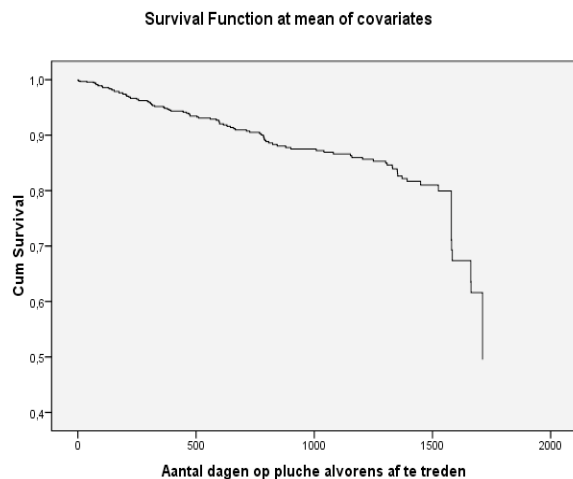
De survival functie

Met behulp van de survival functie is het mogelijk grafisch weer te geven hoe de cumulatieve overlevingskansen van bewindspersonen zich verhouden tot het aantal dagen dat gediend wordt als minister dan wel staatssecretaris. Deze functie wordt eveneens gemaakt met de Cox Survival regressie. De onderstaande twee grafieken geven de overlevingskans van een bewindspersoon weer, waarbij Grafiek 1 een weergave is van het model inclusief variabele 'Moties' en Grafiek 2 dezelfde weergave maar dan exclusief variabele 'Moties'.

Grafiek 2 Inclusief variabele 'Moties'

Grafiek 3 Exclusief variabele 'Moties'

Op de horizontale as wordt het aantal dagen weergegeven dat een individuele minister of staatssecretaris op het pluche zit alvorens af te treden. Op de verticale as is de cumulatieve overlevingskans weergegeven. Hoe hoger de lijn op de verticale as, hoe groter de kans is dat een minister of staatssecretaris op het pluche mag blijven zitten en hoe verder (meer naar rechts) op de horizontale as, hoe langer op het pluche gezeten is.

Het is duidelijk te zien dat bij beide grafieken de grafiek tot 1500 dagen gestaag afloopt om vervolgens een vrije val te maken. Bij Grafiek 2 is de lijn tot 1500 minder lineair dan de lijn bij Grafiek 3. Dit verschil kan verklaard worden doordat het aantal bewindsliden dat is meegenomen in de grafiek bij Grafiek 3 groter is dan bij Grafiek 2. Immers, wanneer het aantal aftredens toeneemt, zorgt dit voor een meer gelijkmatige verdeling door de tijd. Deze meer gelijkmatige verdeling zorgt ervoor dat op de lijn van de grafiek minder grillige contouren teweeg worden gebracht en dit verklaart het meer lineaire verloop van Grafiek 3.

Zoals beschreven is in beide grafieken spraken van een gestaag aflopende lijn. Als een bewindspersoon begint (aantal dagen op pluche is 0) is de kans op overleven gelijk aan 100% ofwel net na de beëdiging hoeft de bewindspersoon in kwestie niet angstig te zijn voor een voortijdig vertrek. Vervolgens is te zien dat de lijn langzaam doch gestaag gaat dalen, ofwel de cumulatieve overlevingskans wordt kleiner naarmate men langer op het pluche zit ofwel de kans op een voortijdig aftreden wordt groter naarmate men langer zijn ambt als minister of staatssecretaris vervult. Wat duidelijk te zien is, is de vrije val die beide grafieken maken nadat een bewindspersoon ongeveer 1500 dagen op het pluche heeft gezeten ten opzichte van de cumulatieve survival kans. Het is opvallend dat dit 'breekpunt' rondom de 1500 dagen ligt, daar dit aantal min of meer overeenkomt met het totaal aantal dagen dat een volwaardig kabinetstermijn duurt, dat is namelijk 1461 dagen.¹² Voor de overlevingskans betekent dit breekpunt dat wanneer de grens van 1500 dagen wordt overschreden de cumulatieve overlevingskans in beide grafieken tot ongeveer 50 procent daalt. Dit betekent dat op dit punt de kans dat een bewindspersoon de volgende dag terugkeert naar zijn bewindsstoel ongeveer 50% is.

Dit leert ons dat wanneer een kabinet zijn termijn heeft uitgezeten en de verkiezingen geweest zijn, de kans op overleven zienderogen afneemt. Met andere woorden, wanneer een kabinet demissionair wordt, gaat de kans op overleven fors achteruit. Een verklaring voor dit verschijnsel kan zijn dat partijen in deze fase van het kabinetstermijn en met het uitzicht op een nieuw kabinet, niet bereid zijn partijleden die in de problemen geraken de hand boven het hoofd te houden. De simpele spijtbetuiging waar Van Thijn over reept in de SORRY-democratie (Van Thijn e.a. 1998: p. 15) blijkt niet afdoende te zijn wanneer een kabinet in de demissionaire fase is aanbeland. Het feit dat partijen bewindspersonen vaker laten opstappen in de demissionaire periode kan ook gezien worden als een signaal van de regeringspartijen aan het volk. Dit signaal moet dan worden opgevangen als dat ministers of staatssecretarissen die averij oplopen hieraan de politieke consequenties moeten verbinden en zo laat de partij aan het volk zien dat 'falen' niet wordt getolereerd. Hier moet bij gezegd worden dat deze laatste verklaring voornamelijk op gaat voor gedwongen aftredens.

Voor beide grafieken is te zien dat de lijn na ongeveer 1500 dagen ook aanzienlijk 'hoekiger' wordt. Dezelfde verklaring is hiervoor geldig als voor het feit dat Grafiek 2 'hoekiger' is dan Grafiek 3. Het aantal bewindspersonen dat na 1500 dagen nog op het pluche zit en wel gaat aftreden is bijzonder klein wat de hoekige lijn tot gevolg heeft.

¹² $365 \times 4 = 1460$, inclusief schrikkeljaar = $1460 + 1 = 1461$

6.3 Empirische conclusie

In de voorgaande twee paragrafen zijn de hypothesen en de deelvraag getoetst en is een beeld ontstaan van hoe de overlevingskans van een bewindspersoon zich verhoudt tot het aantal dagen dat hij of zij gediend heeft. Deze paragraaf bevat een kort resumé van de meest toonaangevende bevindingen. Met andere woorden, welke factoren blijken daadwerkelijk van invloed op de overlevingskansen van bewindspersonen?

Voor de hypothesen waar gekeken werd naar sociaal milieu en naar het aantal moties bleken geen significante bevindingen te zijn gedaan, of alleen na een specifieke differentiatie. Bij beide variabelen bleek over zulke kleine aantallen te worden gesproken dat er ook geen al te grote conclusies aan eventuele resultaten mochten worden verbonden.

De hypothesen over leeftijd en geslacht zijn eveneens verworpen, voor beide variabelen waren geen significante uitkomsten te vinden, op één differentiatie van leeftijd na. In het algemeen blijken beide variabelen dus geen significante invloed uit te oefenen op de tijd dat een bewindspersoon zijn of haar functie vervult.

Of gesproken wordt over een minister of staatssecretaris bleek wel van invloed. Zo is gebleken dat staatssecretarissen significant minder kans hebben om voortijdig af te treden dan ministers, dit ging tegen de verwachting van de hypothese in. Wanneer gedifferentieerd werd naar tijd bleek dat in de oudste van de drie perioden uit de Nederlandse parlementaire geschiedenis eveneens eenzelfde significant resultaat is gevonden. Dit betekent dat in de periode van Beel I tot en met Den Uyl functie van invloed was op het al dan niet voortijdig aftreden, waarbij ministers een grotere kans hadden om af te treden. Deze rol van functie is in de andere twee perioden niet significant getoetst wat er op duidt dat de functie die een persoon in een kabinet komt te vervullen tegenwoordig niet meer van invloed is op een eventueel voortijdig aftreden.

De ervaringvariabelen blijken, in tegenstelling tot de functie van een bewindspersoon, significante resultaten op te leveren voor de meest recente van de drie perioden. Hiervoor geldt dat het hebben van kabinet ervaring de kans op een voortijdig aftreden van een bewindspersoon ruim drie maal vergroot. Zoals verwacht heeft het hebben van Kamerervaring een tegengesteld effect, voor deze periode geldt dat het hebben van Kamerervaring de kans op voortijdig aftreden met meer dan 90 procent reduceert.

Het formaat van een politieke partij blijkt eveneens invloed te hebben op de kans op een voortijdig aftreden. Hiervoor dient echter een onderscheid gemaakt te worden tussen partijen die groter en partijen die kleiner zijn dan het gemiddelde. Voor boven gemiddeld grote partijen vergroot elke zetel

toename de kans op een voortijdig aftreden met bijna 8 procent terwijl een omgekeerd effect gemeten wordt voor partijen die kleiner dan gemiddeld zijn. Voor deze groep geldt dat elke zetel toename neerkomt op bijna 13 procent minder kans voor een bijbehorend bewindspersoon om voortijdig af te treden.

Het onderzoek naar de verschillende partijen heeft uitgewezen dat de LPF en de VVD significant verschillen van de gemiddelde partij. Hiervoor geldt dat leden van de VVD een meer dan 50 procent kleinere kans hebben om voortijdig af te treden terwijl leden van de LPF een ruim vijf maal grotere kans hebben om voortijdig hun spullen te pakken.

De kans op een voortijdig aftreden van een bewindspersoon neemt logischerwijs toe naarmate men langer zit, zodoende neemt de cumulatieve overlevingskans af. Wanneer naar deze kans gekeken wordt dan valt op dat de grafiek tot aan 1500 dagen min of meer lineair afloopt om rondom dit aantal een bijna vrije val te maken ten opzichte van de overlevingskans. Deze vrije val gaat door tot en met een cumulatieve overlevingskans van 50 procent. Ofwel wanneer een kabinet de 1500 dagen grens is gepasseerd c.q. demissionair is geworden, is de kans dat een minister of staatssecretaris de volgende dag nog terugkeert naar zijn of haar plek tot bijna 50 procent gereduceerd.

7 Conclusie

Het aftreden van bewindspersonen is geen uitzondering op de regel, sterker nog, het is een vaak terugkerend verschijnsel. In de parlementaire geschiedenis vanaf 1946 is het 106 maal voorgekomen dat een minister of staatssecretaris voortijdig zijn functie neerlegde.

Ondanks het feit dat bijna vijftien procent van de ooit aangestelde ministers en/of staatssecretarissen is afgetreden, is er in Nederland nooit onderzoek gedaan naar het verklaren van factoren die hierop van invloed zijn. Uit eerder onderzoek is weliswaar gebleken dat aftredens in een viertal categorieën te voegen zijn, de vraag welke factoren van invloed zijn op voortijdige aftredens blijft onbeantwoord.

Met het doel deze wetenschappelijke lacune in de bestuurskunde te dichten is de hoofdvraag *“Welke factoren zijn van invloed op het voortijdig vertrekken van bewindspersonen”* opgesteld. De diverse gemaakte analyses ten einde deze hoofdvraag te beantwoorden, hebben tot interessante resultaten geleid.

Zo blijken sociaal milieu, leeftijd, het krijgen van moties en geslacht niet significant van invloed op de kans op een voortijdig aftreden. Dit in tegenstelling tot het onderzoek in het Verenigd Koninkrijk waar de eerder genoemde factoren (of de Engelse equivalent ervan) wel van significante invloed zijn.

Kabinet- en Kamerervaring, het aantal zetels dat een partij heeft en of sprake is van een minister of een staatssecretaris, blijken wel van invloed op de kabinetsleden. De ervaringsvariabelen sorteren significant effect in de parlementaire periode vanaf 1994, ofwel vanaf Kok I. Hiervoor geldt dat het hebben van ervaring in de 2^e Kamer bij draagt aan het langer aanblijven van een bewindspersoon. ‘Hoe meer, hoe beter’ gaat voor deze ervaring echter niet op. Het is met het oog op het aanblijven wel positief om Kamerervaring te hebben, te veel werkt echter nadelig. Ervaring in het kabinet heeft een negatieve uitwerking op de overlevingskansen, het vergroot de kans op een voortijdig aftreden met 3 ½ maal. In tegenstelling tot de verwachtingen blijkt de lagere in hiërarchie, de staatssecretaris, een kleinere kans te hebben om voortijdig zijn bewindsstoel te verlaten. Waar in het Verenigd Koninkrijk de hoogste in rang langer aanblijft, heeft de minister in Nederland al gauw 30 procent meer kans om eerder af te treden. Tot slot hangt het van het formaat van de partij af hoe zetelgroei geïnterpreteerd moet worden. Voor bovengemiddeld grote partijen geldt een zetel toename als een vergrote kans op voortijdig vertrek. Dit terwijl voor politieke partijen die kleiner zijn dan gemiddeld

elke zetel groei gevierd kan worden als een ruim 10 procent kleinere kans op een voortijdig afzwaaien van een van de partijleden die minister of staatssecretaris is.

Uit dit onderzoek blijkt dat er grote verschillen bestaan tussen factoren die van invloed zijn in het Verenigd Koninkrijk en factoren die van invloed zijn in Nederland op het aftreden van leden van het kabinet. Om een eerste beeld te scheppen van welke factoren van invloed zijn op vertrek is in dit onderzoek zowel gekeken naar gedwongen als ongedwongen aftredens. Het kan zijn dat de verschillen tussen het Verenigd Koninkrijk en Nederland hierdoor (ten dele) worden verklaard. Het is echter ook mogelijk dat in Nederland andere factoren van belang zijn waar het gaat om een lange carrière op het pluche. Een vervolgonderzoek dat een focus aanbrengt op bijvoorbeeld gedwongen aftredens kan hierbij wellicht verheldering bieden.

Het komt veelvuldig voor dat een staatssecretaris of minister aftreedt. Het bij tijd en wijlen heersende idee in de media dat het kabinet bestaat uit een tamelijk statische groep bewindslieden die vooral op hun plek blijven zitten doet dus geenszins recht aan de werkelijkheid. Bijna vijftien procent van hen treedt voortijdig af wat het alles behalve vanzelfsprekend maakt dat een bewindspersoon zijn termijn uit zal zitten.

Politieke partijen hebben te accepteren dat bewindspersonen soms voortijdig aftreden. Dit is veel gebeurd en zal zonder enige twijfel veel blijven gebeuren. Hierbij moeten partijen ook realiseren dat de kans op een aftreden wanneer hun kabinet demissionair is geworden fors toeneemt. Hier valt ook geen winst te behalen met het oog op het langer aanblijven van de leden van de eigen partij. Waar dan, moeten deze partijen op letten als zij streven naar een kabinet met stabiliteit c.q. een kabinet zonder aftredens, ofwel wie blijft zitten? Winst valt voor de partijen te boeken, als uitgegaan mag worden van de idee dat de komende kabinetten zullen lijken op de laatste 6 kabinetten, bij het selecteren van bewindspersonen waarbij gelet moet worden op het soort ervaring die zij als bagage meenemen. Hiervoor geldt dat Kamerervaring, mits niet te veel, bijdraagt aan de eerder genoemde stabiliteit en kabinetservaring bij bewindspersonen vergroot de kans deze stabiliteit te verstoren.

Literatuur

- S. Berlinski, T. Dewan en K. Dowding, Individual and collective performance and the tenure of British Ministers 1945 – 1997 In: *British Journal of Political Science*, vol. 38, Cambridge UP, 2007a
- S. Berlinski, T. Dewan en K. Dowding, The length of ministerial tenure in the United Kingdom, 1945 – 97 In : *British Journal of Political Science*, vol. 37, Cambridge UP, 2007b
- M.A.P. Bovens, P. 't Hart, M.J.W. van Twist en U. Rosenthal, *Openbaar bestuur; Beleid, Organisatie en Politiek*, Kluwer, Alphen aan den Rijn, 2001
- M.A.P. Bovens en T. Wever, Aan het pluche gekleefd? In : *Binnenlands bestuur*, april 2008 jaargang 29 p. 26-31
- M.A.P. Bovens en T. Wever, *Aan het pluche gekleefd? Omvang en aard van het aftreden van bewindslieden 1946-2006* (niet gepubliceerd)
- M.C. Burkens, H.R.B.M. Kummeling, B.P. Vermeulen en R.J.G.M. Widdershoven, *Beginnelen van de democratische rechtsstaat; Inleiding tot de grondslagen van het Nederlandse staats- en bestuursrecht*, Kluwer, Alphen aan den Rijn, 2006
- H. 't Hart e.a., *Onderzoeksmethoden*, Boom, Amsterdam, 1998
- E. van Thijn, F. Alink, P. van Dijk e.a., *De SORRY-democratie; Recente politieke affaires en de ministeriële politieke verantwoordelijkheid*, Van Gennip, Amsterdam, 1998
- R. K. Visser, *In dienst van het algemeen belang; Ministeriële verantwoordelijkheid en parlementair vertrouwen*, Boom, Amsterdam, 2008

Internetbronnen

- Parlando
<http://parlando.sdu.nl/>
- Parlement & Politiek
<http://www.parlement.com/>
- Staten-Generaal Digitaal
<http://www.statengeneraaldigitaal.nl/>

Bijlage 1

Cox Survival Regressie inclusief variabele 'Moties'

Variables in the Equation

	B	SE	Wald	df	Sig.	Exp(B)
CDA	-,607	,436	1,937	1	,164	,545
VVD	-,089	,600	,022	1	,882	,915
D66	,309	1,132	,074	1	,785	1,362
LPF	1,729	,926	3,484	1	,062	5,633
CU	-10,059	332,420	,001	1	,976	,000
KVP	.	.	.	0 ^a	.	.
ARP	.	.	.	0 ^a	.	.
DS70	.	.	.	0 ^a	.	.
PPR	.	.	.	0 ^a	.	.
CHU	.	.	.	0 ^a	.	.
Partijloos	.	.	.	0 ^a	.	.
Geslacht	,438	,400	1,201	1	,273	1,550
Leeftijd	,016	,024	,476	1	,490	1,016
Kabinetervaring	,428	,446	,920	1	,337	1,534
Kabinetervaringdagen	,000	,000	,346	1	,556	1,000
Kabinet	,113	,083	1,844	1	,175	1,119
Zetels	,024	,036	,419	1	,517	1,024
Kamerervaring	-,763	,570	1,791	1	,181	,466
Kamerervaringdagen	,000	,000	,207	1	,649	1,000
Familie	-,458	1,073	,182	1	,670	,633
Functie	-,435	,332	1,718	1	,190	,647
Moties	,097	,228	,181	1	,671	1,102

a. Degree of freedom reduced because of constant or linearly dependent covariates

Bijlage 2

Cox Survival Regressie exclusief variabele 'Moties'

Variables in the Equation

	B	SE	Wald	df	Sig.	Exp(B)
CDA	,048	,315	,024	1	,878	1,050
VVD	-,728	,438	2,764	1	,096	,483
D66	-,295	,662	,199	1	,656	,744
LPF	1,776	,734	5,852	1	,016	5,908
CU	-11,870	511,155	,001	1	,981	,000
KVP	-,222	,332	,446	1	,504	,801
ARP	-1,077	,727	2,193	1	,139	,341
DS70	-12,122	785,137	,000	1	,988	,000
PPR	-12,109	260,772	,002	1	,963	,000
CHU	-,601	,755	,633	1	,426	,548
Partijloos	-,336	,950	,125	1	,723	,714
Geslacht	,391	,340	1,320	1	,251	1,478
Leeftijd	,012	,014	,746	1	,388	1,012
Kabinetervaring	,178	,281	,402	1	,526	1,195
Kabinetervaringdagen	,000	,000	,211	1	,646	1,000
Kabinet	-,009	,020	,214	1	,643	,991
Zetels	-,012	,016	,504	1	,478	,988
Kamerervaring	,002	,300	,000	1	,996	1,002
Kamerervaringdagen	,000	,000	,002	1	,961	1,000
Familie	,428	,614	,485	1	,486	1,534
Functie	-,375	,205	3,349	1	,067	,688

Bijlage 3

Box plot van de gemiddelde leeftijd van ministers en staatssecretarissen bij aantreden

